

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

WIZARA YA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA

**HOTUBA YA BAJETI YA WAZIRI WA ELIMU,
SAYANSI NA TEKNOLOJIA PROF. ADOLF
F. MKENDA (MB) AKIWASILISHA BUNGENI
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI
YA FEDHA KWA MWAKA 2025/26**

Elimu na Ujuzi Mpango Mzima

**DODOMA
MEI, 2025**

www.moe.go.tz

**HOTUBA YA BAJETI YA WAZIRI WA ELIMU,
SAYANSI NA TEKNOLOJIA PROF. ADOLF F.
MKENDA (MB) AKIWASILISHA BUNGENI
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI
YA FEDHA KWA MWAKA 2025/26**

MHE. DKT. SAMIA SULUHU HASSAN
Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

MHE. DKT. PHILIP ISDOR MPANGO
Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

MHE. KASSIM MAJALIWA MAJALIWA
Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

MHE. DKT. DOTO MASHAKA BITEKO
Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati

MHE. PROF. ADOLF F. MKENDA
Waziri wa Elimu Sayansi na Teknolojia

MHE. OMARI J. KIPANGA
Naibu Waziri wa Elimu Sayansi na Teknolojia

PROF. CAROLYNE I. NOMBO
Katibu Mkuu Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia

DKT. WILSON MAHERA CHARLES
*Naibu Katibu Mkuu
Elimu*

PROF. DANIEL E. MUSHI
*Naibu Katibu Mkuu
Sayansi, Teknolojia na Elimu ya Juu*

YALIYOMO

Orodha ya Vifupisho	iv
Dhima	ix
Majukumu ya Wizara.....	ix
A. UTANGULIZI	1
TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI.....	7
Ukusanyaji wa Maduhuli	7
Matumizi ya Kawaida.....	8
Miradi ya Maendeleo	9
B. TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA FUNGU 46	9
a. Utekelezaji wa Sera na Mitaala, Mapitio ya Sheria, Uandaaji wa Miongozo na Utoaji wa Mafunzo	10
b. Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Mafunzo ya Amali (Ufundi na Ufundi Stadi) katika shule za Sekondari na Vyuo vya Ufundi.....	16
c. Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Elimu ya Msingi, Sekondari na Ualimu.....	22

d.	Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Elimu ya Juu	35
e.	Kuimarisha uwezo wa nchi katika tafiti, Matumizi ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu ili kuchochea Ujenzi wa Uchumi wa Viwanda	48
C.	TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU TUME YA TAIFA YA UNESCO (FUNGU 18)	58
D.	MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/26 KWA FUNGU 46	59
a.	Kuendelea na Utekelezaji wa Sera na Mitaala, Mapitio ya Sheria na Kuandaa Miongozo ya Utoaji Elimu na Mafunzo	60
b.	Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Mafunzo ya Amali katika Shule za Sekondari na Vyuo vya Amali	63
c.	Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Elimu ya Awali, Msingi, Sekondari na Ualimu	71
d.	Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Elimu ya Juu	85
e.	Kuimarisha Uwezo wa Nchi katika Utafiti, Matumizi ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu	

ili Kuchangia Upatikanaji wa Maendeleo
Endelevu.**93**

**E. MPANGO WA TUME YA TAIFA YA
UNESCO (FUNGU 18).....103**

**F. MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA
2025/26106**

Orodha ya Vifupisho

ADEM	Agency for Development of Education Management
4Rs	Rebuilding, Reforms, Resilliance and Reconcilliation
ALAT	Association of Local Authorities of Tanzania
ARU	Ardhi University
ATC	Arusha Technical College
AVN	Award Verification Number
CEITT	Centre for Entrepreneurship, Innovation and Technology Transfer
COSTECH	Commission of Science and Technology
DIT	Dar es Salaam Institute of Technology
DUCE	Dar es Salaam University College of Education
EAC	East African Community
ESDP	Education Sector Development Plan

ESPJ	Education and Skills for Productive Jobs
FEASSA	Federation of East Africa Secondary Schools Sports Associations
IAEA	International Atomic Energy Agency
IPT	Industrial Practical Training
MAKISATU	Mashindano ya Kitaifa ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu
MUKEJA	Mpango wa Uwiano kati ya Elimu ya Watu Wazima na Jamii
MUST	Mbeya University of Science and Technology
MVTTC	Morogoro Vocational Teachers' Training College
NACTVET	National Council for Technical and Vocational Education and Training
NECTA	National Examination Council of Tanzania
NFTA	National Form Two Assessment

NIC	National Insurance Company
NIDA	National Identification Authority
NSSF	National Social Security Fund
NTA	National Technical Award
OR - TAMISEMI	Ofisi ya Rais – Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
OUT	Open University of Tanzania
RDIs	Research and Development Institutions
RITA	Registration, Insolvency and Trusteeship Agency
SADC	Southern African Development Community
SAS	School Accreditation System
SHIMIVUTA	Shirikisho la Michezo Vyu vya Elimu ya Juu Tanzania
SHIMUTA	Shirikisho la Michezo ya Mashirika ya Umma
STI	Sayansi, Teknolojia na Ubunifu
TAEC	Tanzania Atomic Energy Commission

TCU	Tanzania Commission for Universities
TEA	Tanzania Education Authority
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TELMS	Technical Education and Labour Market Survey
TET	Technical Education and Training
TIA	Tanzania Institute of Accountancy
TIE	Tanzania Institute of Education
TQF	Tanzania Qualification Framework
TVET	Technical and Vocational Education and Training
UDOM	University of Dodoma
UDSM	University of Dar es Salaam
UMISSETA	Umoja wa Michezo kwa Shule za Sekondari Tanzania
UNITASHUMTA	Umoja wa Michezo na Taaluma Shule za Msingi Tanzania

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VET	Vocational Education and Training
VETA	Vocational Education and Training Authority
VFSTR	Vignan Foundation for Science, Technology, and Research
WHO	World Health Organization

Dhima

Dhima ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ni kuinua ubora wa elimu na mafunzo kwa kuweka mifumo na taratibu zitakazowezesha kupata idadi kubwa ya Watanzania walioelimika, wenye stadi na wanaopenda kujiendeleza kielimu ili waweze kuchangia katika kufikia malengo ya maendeleo ya Taifa.

Majukumu ya Wizara

Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ina jukumu la kusimamia na kuratibu utoaji wa elimu nchini kwa kuandaa Sera, Sheria na Miongozo mbalimbali kutoka ngazi ya Elimu ya Awali hadi Elimu ya Juu. Aidha, Wizara ina jukumu la kusimamia na kuratibu maendeleo ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu pamoja na matumizi yake katika nyanja mbalimbali ikiwemo biashara, viwanda, kilimo na maisha ya kila siku. Wizara pia ina wajibu wa kuratibu na kusimamia uendeshaaji wa Elimu ya Ualimu, Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi, na Elimu ya Juu. Vilevile, Wizara ina jukumu la kusimamia mafungu mawili ambayo ni Fungu 46 (Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia) na Fungu 18 (Tume ya Taifa ya UNESCO).

Majukumu ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia yameainishwa katika Hati Idhini iliyotolewa tarehe 7 Mei, 2021 (GN No. 385) na marekebisho yaliyotolewa tarehe 24 Januari, 2022

(GN No. 57B) ambapo Wizara imeelekezwa kutekeleza majukumu yafuatayo:

- (i) kutunga na kutekeleza Sera za Elimu, Utafiti, Huduma za Maktaba, Sayansi, Teknolojia, Ubunifu na Uendelezaji wa Mafunzo na Ujuzi;
- (ii) kusimamia maendeleo ya Elimumsingi;
- (iii) kusimamia ithibati ya Elimu ya Ualimu na maendeleo ya viwango vya elimu ya ualimu;
- (iv) kusimamia maendeleo ya Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi;
- (v) kusimamia maendeleo ya Elimu ya Juu;
- (vi) kubaini na kuendeleza vipaji;
- (vii) kusimamia utoaji wa elimu ya maendeleo kwa wananchi;
- (viii) kusimamia Mfumo wa Tuzo wa Taifa;
- (ix) kusimamia ubainishaji na uendelezaji wa ujuzi unaohitajika;
- (x) kusimamia Ithibati na Uthibiti Ubora wa Shule;
- (xi) kusimamia huduma ya uchapaji wa nyaraka za elimu;

- (xii) kuhamasisha matumizi ya Sayansi, Uhandisi, Teknolojia na Hisabati;
- (xiii) kuendeleza utaalamu asilia katika Sayansi, Teknolojia na Ubunifu;
- (xiv) kusimamia masuala ya Tume ya Taifa ya UNESCO;
- (xv) kusimamia masuala ya utafiti na maendeleo katika Sayansi na Teknolojia;
- (xvi) kuimarisha utendaji na maendeleo ya rasilimaliwatu katika Wizara; na
- (xvii) kusimamia Idara, Mashirika, Wakala, Programu na Miradi iliyo chini ya Wizara.

A. UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, Baada ya Bunge lako Tukufu kupokea taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Elimu, Utamaduni na Michezo iliyochambua na kutoa ushauri wa makadirio ya mapato na matumizi ya FUNGU 46 - Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia na FUNGU 18 - Tume ya Taifa ya UNESCO, sasa ninaomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu likubali kupokea na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia FUNGU 46 na FUNGU 18 kwa mwaka wa fedha 2024/25. Pia, ninaomba Bunge lako Tukufu likubali kujadili na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2025/26 ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia FUNGU 46 na FUNGU 18 Tume ya Taifa ya UNESCO.

2. **Mheshimiwa Spika**, awali ya yote, ninaomba nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuniwezesha kusimama tena mbele ya Bunge lako Tukufu kuwasilisha utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya mwaka wa fedha 2024/25 na makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia na Tume ya Taifa ya UNESCO kwa mwaka wa fedha 2025/26.

Salamu za Pole

3. ***Mheshimiwa Spika***, naomba nianze kwa kutoa salamu za pole kwa **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania** kwa msiba mzito wa kuondokewa na Mheshimiwa Cleopa David Msuya aliyekuwa Makamu wa Kwanza wa Rais na Waziri Mkuu Mstaafu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kilichotokea tarehe 7 Mei, 2025 jijini Dar es Salaam. Vilevile, natoa pole kwa familia, ndugu, jamaa na Watanzania wote kwa msiba huu mzito.

4. ***Mheshimiwa Spika***, pia natoa pole kwa Bunge lako Tukufu kwa kuondokewa na mpendwa wetu Mheshimiwa Dkt. Faustine Engelbert Ndugulile aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Kigamboni na Mkurugenzi Mteule wa Shirika la Afya Duniani (WHO), Ukanda wa Afrika.

5. ***Mheshimiwa Spika***, vilevile, ninatoa pole kwa familia na Taifa kwa ujumla kwa kuondokewa na Tabitha Siwale, aliyewahi kuwa Waziri wa Elimu katika Taifa letu na ambaye ndiye mwanamke wa kwanza katika historia ya Tanzania kuteuliwa kuwa waziri. Pia, ninaomba kutoa pole kwa familia na Taifa kwa ujumla kwa kuondokewa na Profesa Philemon Sarungi, ambaye pamoja na nafasi nyingi ambazo amewahi kushika na kuchangia katika maendeleo ya nchi yetu, aliyewahi pia kuwa Waziri wa Elimu na Utamduni mwaka 1993 hadi 1994.

6. ***Mheshimiwa Spika***, ninaomba kutoa shukrani zangu za dhati kwako wewe binafsi, wabunge wenzangu, viongozi wa Chama na Serikali, wananchi na watumishi wa Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa kujumuika nami katika kipindi kigumu cha kumpoteza mama yangu mpendwa Bi. Sekunda Nemes Massawe (Mama Mkenda) tarehe 30 Januari, 2025.

Ninawaomba marehemu wote, Mwenyezi Mungu aziweke roho zao mahali pema peponi, Amina!

Pongezi na Shukrani

7. ***Mheshimiwa Spika*** kwa namna ya pekee, ninaomba kutumia nafasi hii kumpongeza ***Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan***, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maono na dhamira yake ya dhati ya kusimamia mageuzi makubwa katika mfumo wetu wa elimu kama alivyoahidi katika hotuba aliyoitoa katika Bunge lako Tukufu tarehe 22 Aprili, 2021. Maono na dhamira hiyo imewezesha kuandaa na kuzindua Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014, Toleo la 2023 inayolenga kuongeza ubora wa elimu yetu na kumwezesha Mtanzania kupata ujuzi na maarifa yanayoendana na mahitaji ya rasilimawatu ya nchi na soko la ajira la ndani na nje ya nchi.

8. ***Mheshimiwa Spika***, vilevile, ninaomba kutumia fursa hii adhimu kumpongeza **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kupendekezwa na mkutano mkuu maalum wa Chama cha Mapinduzi kuwa mgombea pekee wa Urais katika uchaguzi mkuu utakaofanyika mwezi Oktoba mwaka 2025.

9. ***Mheshimiwa Spika***, nampongeza pia, Mheshimiwa Balozi Dkt. Emmanuel John Nchimbi Katibu Mkuu wa Chama cha Mapinduzi kwa kuteuliwa kuwa mgombea mwenza kupitia Chama cha Mapinduzi. Aidha, natoa pongezi zangu za dhati kwa Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi kwa kupendekezwa kuwa mgombea wa Chama cha Mapinduzi wa urais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar.

10. ***Mheshimiwa Spika***, ninaomba kutumia fursa hii kumpongeza **Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, **Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi**, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Zanzibar, **Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb)**, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, na **Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb)**, Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati kwa uongozi, ushauri wao na miongozo yao ambayo imetusaidia sana katika utendaji wetu.

11. **Mheshimiwa Spika**, ninaomba kutoa pongezi kwa Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson (Mb.), Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Rais wa Umoja wa Mabunge Duniani, pamoja na Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.) Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuliongoza Bunge letu Tukufu kwa umahiri mkubwa. Aidha, ninatumia nafasi hii kuwapongeza wenyeviti wa Bunge, Mheshimiwa Najma Murtaza Giga, Mbunge wa Viti Maalum, Mheshimiwa Dkt. Joseph Kizito Mhagama Mbunge wa Jimbo la Madaba na Mheshimiwa Deodatus Philip Mwanyika Mbunge wa Njombe Mjini kwa umakini wao katika kuliongoza bunge letu Tukufu.

12. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya pekee ninaomba kutoa shukrani zangu za dhati kwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan** kwa kuendelea kuniamini na kunipa dhamana mimi pamoja na Naibu Waziri, Mheshimiwa Omary Juma Kipanga (Mb) kuisimamia na kuiongoza Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

13. **Mheshimiwa Spika**, natoa shukrani zangu za dhati kwa Mheshimiwa Husna Juma Sekiboko (Mb), Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Elimu, Utamaduni na Michezo, Makamu Mwenyekiti Mheshimiwa Mussa Ramadhani Sima na wajumbe wote wa Kamati kwa ushirikiano wao katika kuisimamia na kuishauri Wizara katika utekelezaji wa majukumu mbalimbali. Kamati imefanya kazi kubwa ya kuchambua taarifa ya

utekelezaji wa bajeti ya Wizara kwa mwaka 2024/25 na makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara kwa mwaka 2025/26. Maoni na ushauri uliotolewa na Kamati yametusaidia sana katika maandalizi ya bajeti ya Wizara. Napenda kuiahidi Kamati kuwa tutaendelea kutoa ushirikiano, kupokea maoni na ushauri wao na kufanyia kazi kwa ajili ya maendeleo ya Sekta yetu ya elimu.

14. **Mheshimiwa Spika**, namshukuru sana Katibu Mkuu, Profesa Carolyne Nombo na watendaji wote wa Wizara kwa utumishi wao mzuri.

15. **Mheshimiwa Spika**, ninaomba kuwashukuru wananchi wenzangu wa Jimbo la Rombo kwa ushirikiano wanaonipa katika jitihada za kuleta maendeleo ya jimbo letu. Ninawaahidi kuwa nitaendelea kushirikiana nao katika kuleta maendeleo katika jimbo letu na Taifa kwa ujumla. Aidha, kwa namna ya pekee ninapenda kuishukuru familia yangu hasa mke wangu mpendwa Beatrice kwa kunitia moyo na kuniwezesha kutimiza majukumu yangu kwa uwezo wangu wote niliojaliwa.

16. **Mheshimiwa Spika**, baada ya utangulizi huo, ninaomba sasa nitoe taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia FUNGU 46 na FUNGU 18 kwa Mwaka wa Fedha 2024/25, na Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2025/26.

UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2024/25

TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI

17. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka wa Fedha 2024/25 Bunge lako Tukufu liliidhinisha kiasi cha **Shilingi 1,968,212,534,000.00** kwa ajili ya FUNGU 46 – Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ikiwa ni ongezeko la **Shilingi 619,649,159,000.00** sawa na **asilimia 31** ikilinganishwa na bajeti ya **Shilingi 1,348,563,375,000.00** kwa mwaka wa fedha 2021/22 ambapo **Shilingi 637,287,706,000.00** zilikuwa ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 1,328,042,674,000.00** zilikuwa ni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Aidha, kupitia Tume ya Taifa ya UNESCO - FUNGU 18 Wizara iliidhinishiwa kiasi cha **Shilingi 2,882,154,000.00** kwa ajili ya matumizi ya kawaida ambayo yanajumuisha **Shilingi 1,319,040,000.00** za Mishahara na **Shilingi 1,563,114,000.00** za Matumizi Mengineyo.

Ukusanyaji wa Maduhuli

18. ***Mheshimiwa Spika***, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2024/25 Wizara kupitia FUNGU 46 ilitarajia kukusanya maduhuli yenye thamani ya **Shilingi 677,299,142,074.83** ambapo kiasi cha **Shilingi 9,700,537,000.00** kilipangwa kukusanywa na Idara na Vitengo vya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia na **Shilingi**

667,598,605,074.83 kilipangwa kukusanywa na Taasisi zilizo chini ya Wizara. Vyanzo vya maduhuli hayo ni ada, kodi za nyumba, malipo ya ushauri elekezi, huduma za Uthibiti Ubora wa Shule na utoaji wa huduma mbalimbali.

19. **Mheshimiwa Spika**, Hadi kufikia tarehe 30 Aprili, 2025, Wizara imekusanya jumla ya **Shilingi 479,720,873,713.48** sawa na asilimia **71** ya makadirio ambapo, **Shilingi 7,752,078,366.57** zimekusanywa na Idara na Vitengo vya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, na **Shilingi 471,968,795,346.91** zimekusanywa na Taasisi zilizo chini ya Wizara.

Matumizi ya Kawaida

20. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa Fedha 2024/25, Wizara pamoja na taasisi zake iliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 637,287,706,000.00** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya mishahara ni **Shilingi 585,225,031,000.00** ambapo idara na vitengo vya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ni **Shilingi 100,231,467,000.00** na **Shilingi 484,993,564,000.00** kwa Taasisi zilizo chini ya Wizara na Matumizi Mengineyo **Shilingi 52,062,675,000.00** ambapo idara na vitengo ni **Shilingi 36,208,567,352.00** na Taasisi ni **Shilingi 15,854,107,648.00**.

21. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia tarehe 30 Aprili, 2025, Wizara imepokea Jumla ya **Shilingi 501,689,846,848.61** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, kupitia Fungu 46 sawa na **asilimia 79** ya

fedha zilizoidhinishwa kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Aidha, kupitia Tume ya UNESCO – Fungu 18, Wizara imepokea jumla ya **Shilingi 2,440,900,854.22** sawa na **asilimia 85** ya fedha ya matumizi ya kawaida iliyoidhinishwa na Bunge lako Tukufu.

Miradi ya Maendeleo

22. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara pamoja na taasisi zake iliidhinishwa jumla ya **Shilingi 1,328,042,674,000.00** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo ambapo fedha za ndani ni **Shilingi 1,033,393,669,000.00** na fedha za nje ni **Shilingi 294,649,005,000.00**.

23. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa miradi ya maendeleo hadi kufikia tarehe 30 Aprili, 2025, Wizara imepokea jumla ya **Shilingi 1,028,713,856,289.34** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo sawa na **asilimia 77** ya bajeti iliyotengwa. Kati ya Fedha hizo **Shilingi 747,517,536,002.84** ni fedha za ndani na **Shilingi 281,196,320,286.50** ni fedha za nje.

B. TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA FUNGU 46

24. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara imetekeleza vipaumbele vitano kwa lengo la kuongeza fursa na kuimarisha ubora wa elimu pamoja na matumizi ya sayansi,

teknolojia na ubunifu ili kuchangia maendeleo endelevu ya taifa.

25. **Mheshimiwa Spika**, vipaumbele vya Wizara kwa mwaka wa fedha 2024/25 ni kama vifuatavyo:

- a) Kuendelea na utekelezaji wa sera na mitaala, mapitio ya sheria, kuandaa miongozo na kutoa mafunzo;
- b) kuongeza fursa na kuimarisha ubora wa elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi (amali za kihandisi na amali zisizo za kihandisi);
- c) kuongeza fursa na kuimarisha ubora wa elimu ya msingi, sekondari na ualimu;
- d) kuongeza fursa na kuimarisha ubora wa elimu ya juu; na
- e) kuendeleza tafiti, matumizi ya sayansi, teknolojia na ubunifu.

a. Utekelezaji wa Sera na Mitaala, Mapitio ya Sheria, Uandaaji wa Miongozo na Utoaji wa Mafunzo

26. **Mheshimiwa Spika**, tarehe 1 Februari 2025 Mheshimiwa **Dkt. Samia Suluhu Hassan**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alizindua rasmi Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014, Toleo la 2023 inayolenga kutoa elimu

inayozingatia ujuzi kulingana na mahitaji ya soko la ajira na kuchangia katika maendeleo ya Taifa. Aidha, ili kutekeleza kwa ufanisi sera na mitaala iliyoboreshwa, Serikali imeendelea kutoa elimu kwa umma kupitia vyombo vya habari, mikutano na majukwaa mbalimbali.

27. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imeendelea kutoa mafunzo kwa walimu ikiwemo utekelezaji wa mitaala iliyoboreshwa kwa walimu 70,657 (shule za msingi 3,403 na sekondari 67,254) ikilinganishwa na walimu 1,250 wa shule za msingi na sekondari waliopata mafunzo mwaka 2021/22. Aidha, imetoa mafunzo kwa wathibiti ubora wa shule 611 ikilinganishwa na wathibiti ubora wa shule 368 waliopata mafunzo mwaka 2021/22. Vilevile, Serikali imetoa mafunzo kwa maafisa elimu kata 403, wakufunzi wa vyuo vya ualimu 70, watumishi wa vyuo vya ualimu 120, wakuu wa vyuo 35 na walimu wakuu 9,020.

28. **Mheshimiwa Spika**, katika kuongeza ufanisi wa utekelezaji wa sera na mitaala iliyoboreshwa, Serikali imeanza mapitio ya Sheria ya Elimu Sura ya 353 ili kuendana na matakwa ya Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014, Toleo la 2023 ambapo maoni ya wadau mbalimbali wa elimu kuhusu sheria husika yameendelea kukusanywa.

29. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imeandaa rasimu ya marekebisho ya Sheria ya VETA, Sheria ya Taasisi ya Elimu Tanzania (TET) na Sheria ya

Mfuko wa Elimu (TEA). Aidha, Serikali imekamilisha taarifa ya mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ya Bodi ya Huduma za Maktaba pamoja na mapendekezo ya marekebisho ya kifungu cha 58 cha Sheria ya Vyuo Vikuu, Sura ya 346 na kanuni ya 33 ya Kanuni za Vyuo Vikuu. Vilevile, imefanya marekebisho ya Sheria Ndogo za Chuo Kikuu cha Dodoma kwa ajili ya kutangazwa kwenye Gazeti la Serikali. Marekebisho ya sheria hizo yanalenga kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa sera na kuwezesha taasisi hizo kuendana na makubaliano ya kikanda na kimataifa.

30. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuhuisha na kuandaa miongozo mbalimbali ya utoaji elimu na mafunzo nchini ili kuendana na matakwa ya Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014, Toleo la 2023 kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imehuisha Mwongozo wa Taifa wa Tuzo na Sifa Linganifu za Kitaaluma (*Tanzania Qualification Framework- TQF*) utakaowezesha kubainisha vigezo, viwango vya sifa za elimu na mafunzo katika ngazi mbalimbali za elimu ndani na nje ya nchi;
- (ii) imehuisha Mwongozo wa Uanzishaji na Usajili wa Shule wa Mwaka 2020 kwa kuweka utaratibu wa kuanzisha na kuendesha shule za amali pamoja na kuanza matumizi ya mfumo wa kielektroniki wa usajili wa shule;

- (iii) imeandaa Mwongozo wa Utambuzi wa Vipawa na Vipaji wa Mwaka 2025 kwa lengo la kuwabaini na kuwaendeleza wanafunzi wenye vipawa na vipaji katika shule za msingi na sekondari nchini;
- (iv) imehuisha Mwongozo wa Mafunzo Endelevu ya Walimu Kazini wa Mwaka 2020 kwa kuongeza vipengele vinavyolenga kuimarisha ufanisi katika kuwaendeleza kitaaluma na kitaalamu walimu wa shule za sekondari;
- (v) imeandaa Mkakati wa Kitaifa wa Matumizi ya Teknolojia za Kidijitali katika Elimu wa Mwaka 2024/25-2029/30 sambamba na miongozo minne (4) kwa ajili ya utekelezaji wa Mkakati huo kama ifuatavyo: Mwongozo wa Ujumuishi wa Matumizi ya Teknolojia za Kidijitali katika Shule na Vyuo vya Ualimu 2025; Mwongozo wa Matumizi ya Teknolojia za Kidijitali katika Vyuo vya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi 2025; Mwongozo wa Matumizi ya Teknolojia za Kidijitali katika Vyuo Vikuu 2025; na Mwongozo wa Matumizi ya Akili Unde (*Artificial Intelligence*) katika Elimu 2025;
- (vi) imehuisha na kusambaza Mwongozo wa Utekelezaji wa Mpango wa Uwiano Kati ya Elimu na Jamii (MUKEJA) kwa kuongeza maudhui yanayozingatia ujuzi utakaowawezesha wahitimu kujiajiri au kuajiriwa;

- (vii) imetoa Mwongozo wa Utekelezaji wa Elimu ya Amali katika Shule za Sekondari wa Mwaka 2025 na Mwongozo wa Mafunzo ya Amali kwa Wanafunzi wenye Mahitaji Maalum wa Mwaka 2025 ili kuhakikisha wahitimu wanakuwa na ujuzi, maarifa na stadi zitakazowawezesha kujitegemea na kuchangia maendeleo ya jamii;
- (viii) imetoa Mwongozo wa Kitaifa wa Utoaji wa Huduma kwa Walimu na Wanafunzi wenye Mahitaji Maalum wa Mwaka 2025 unaotoa utaratibu wa namna ya kutoa huduma kwa walimu na wanafunzi wenye mahitaji maalum kulingana na mahitaji yao;
- (ix) imetoa Mwongozo wa Matumizi ya Breli wa Mwaka 2025 ili kuimarisha matumizi ya breli katika nyanja mbalimbali. Vilevile, imetoa Mwongozo wa Kitaifa wa Elimu Jumuishi wa Mwaka 2025 kwa lengo la kuhakikisha mfumo wa elimu unawajumuisha wanafunzi wote kwa kutoa fursa za ujifunzaji zinazokidhi mahitaji; na
- (x) imeandaa Mfumo wa Kielektroniki wa Tathmini ya Ujifunzaji kwa lengo la kurahisisha upimaji wa wanafunzi katika shule za msingi.

31. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imekamilisha taarifa ya awali ya tathmini ya Sera ya Sayansi na Teknolojia ya Mwaka 1996 ili kuwezesha kuendelea

na mapitio ya sera husika kwa lengo la kuandaa sera inayoakisi hali ya sasa na ya baadaye ya maendeleo ya sayansi, teknolojia na ubunifu hapa nchini.

32. **Mheshimiwa Spika**, takwimu za elimu ni nyenzo muhimu katika kuboresha ufundishaji na ujifunzaji, kufanya tafiti na kutoa maamuzi mbalimbali. Kwa kutambua umuhimu huo, Serikali imeunganisha mifumo ya takwimu za elimu na kuwa na mfumo mmoja wa sekta ya elimu. Aidha, imeendelea na ujenzi wa Mfumo wa Takwimu wa Sekta ya Elimu utakaowezesha upatikanaji wa takwimu zote za sekta kupitia mfumo huu. Aidha, mfumo huu utakuwa na uwezo wa kupokea takwimu mbalimbali zinazohusiana na elimu kutoka katika mifumo mingine ya Serikali ikiwemo NIDA, RITA, Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki, Idara ya Uhamiaji na OR-TAMISEMI.

33. **Mheshimiwa Spika**, ni dhahiri kuwa mipango madhubuti ni muhimu katika maendeleo ya sekta ya elimu, kwa msingi huo Serikali imeandaa Mpango wa Maendeleo ya Sekta ya Elimu (*Education Sector Development Plan-ESDP*) 2025/26 – 2029/30 ambao utawezesha utekelezaji wa mipango mbalimbali ya kisekta ikiwemo utekelezaji wa sera ya elimu na mafunzo. Vilevile, imekamilisha mapitio ya Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi unaotoa mwelekeo wa kuimarisha elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi.

b. Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Mafunzo ya Amali (Ufundi na Ufundi Stadi) katika shule za Sekondari na Vyuo vya Ufundi

34. **Mheshimiwa Spika**, elimu ya amali katika shule zetu za sekondari ni nyenzo muhimu ya kuwawezesha wanafunzi kupata ujuzi wa ufundi na ujasiriamali kwa lengo la kumudu maisha yao, kushindana katika soko la ajira na kuchangia maendeleo ya Taifa. Kwa muktadha huo, Serikali imewezesha ujenzi wa shule mpya 103 za sekondari za amali ambazo zipo katika hatua mbalimbali za ujenzi. Kati ya shule hizo, shule 29 ni za amali za kihandisi na shule 74 ni za amali zisizo za kihandisi. Kukamilika kwa shule hizo kutawezesha kuongezeka kwa idadi ya shule za amali za sekondari kutoka shule tisa (9) hadi shule 112 za sekondari za amali.

35. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na jitihada za kuongeza shule za sekondari za amali nchini, Serikali imeendelea kuongeza udahili wa wanafunzi katika vyuo vya elimu ya ufundi hadi kufikia wanafunzi **199,118** kwa mwaka 2024/25 ikilinganishwa na wanafunzi 161,750 waliodahiliwa kwa mwaka 2021/22 ikiwa ni ongezeko la wanafunzi **37,368** sawa na asilimia 23. Ongezeko la udahili wa wanafunzi linatokana na kuongezeka kwa vyuo vya elimu ya ufundi hadi kufikia vyuo **512** kwa mwaka 2024/25 kutoka vyuo ufundi **441** mwaka 2021/22.

36. **Mheshimiwa Spika**, halikadhalika, Serikali imedahili wanafunzi 11,232 kati ya 15,150 walioomba kujiunga na mafunzo ya Ufundi Stadi katika mwaka wa masomo 2025. Aidha, idadi ya wanafunzi katika vyuo vya mafunzo ya Ufundi Stadi - VET imefikia wanafunzi 58,912 (wanawake 12,022 na wanaume 46,890) ambapo kati yao wanafunzi wa kozi za muda mrefu 24,670 (wanawake 8,450 na wanaume 16,220) na wa kozi za muda mfupi ni 34,242 (wanawake 3,572 na wanaume 30,670). Ongezeko la wanafunzi linatokana na kuongezeka kwa vyuo vya mafunzo ya ufundi stadi (VET) kutoka 810 mwaka 2021/22 hadi kufikia Vyuo 905 mwaka 2024/25. Vilevile, imedahili wanafunzi 391 katika Chuo cha Ualimu wa Mafunzo ya Ufundi Stadi Morogoro – MVTTC ili kuongeza idadi ya walimu wa elimu ya ufundi.

37. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutekeleza mpango wa kitaifa wa kuhakikisha kuwa kila wilaya na mkoa unakuwa na chuo cha mafunzo ya ufundi stadi ambapo kwa mwaka wa fedha 2024/25 Serikali imeendelea na ujenzi wa vyuo 64 vya wilaya na kimoja cha Mkoa wa Songwe. Ujenzi wa vyuo 63 umefikia wastani wa asilimia 45, chuo cha Mkoa wa Songwe asilimia 40 na chuo cha Chamwino kimefikia asilimia 88.

38. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imeendelea kuboresha na kuongeza miundombinu katika vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi kama ifuatavyo:

- (i) imeendelea na ujenzi wa miundombinu ya nyongeza katika vyuo 10 vya mafunzo ya ufundi stadi (Ndolage-Muleba, Ileje-Isongele, Newala-Kitangali, Ngorongoro-Samunge, Golowa-Babati, Urambo-Chekereni, Kasulu-Nyamidaho, Mabalanga-Kilindi, Nkasi-Palamawe na Kanadi-Itilima) ambapo utekelezaji wa ujenzi umefikia wastani wa asilimia 82. Vilevile, imeendelea na ujenzi wa miundombinu katika vyuo vya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi katika chuo cha Kigamboni, Kihonda, Nyamidaho, Urambo, Morogoro, Arusha, Karagwe, Busokelo, Makete na Namtumbo ambapo ujenzi umefikia wastani wa asilimia 98.5;
- (ii) imeendelea na ukarabati wa jengo la karakana ya umeme katika Chuo cha Ualimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi – Morogoro ambapo ukarabati umefikia asilimia 90;
- (iii) imeendelea na ujenzi wa miundombinu katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere - Kampasi ya Pemba ambapo ujenzi wa jengo la utawala umefikia asilimia 95 na ukumbi wa mikutano umefikia asilimia 50. Aidha, imeendelea na ujenzi wa hosteli mbili (2) zenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 768 kila moja katika Kampasi ya Karume – Zanzibar ambapo ujenzi umefikia

asilimia 52. Vilevile, imeendelea na ujenzi wa maktaba yenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 2,500 na ukumbi wa mihadhara utakaohudumia wanafunzi 1,000 kwa wakati mmoja, katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere Kampasi ya Kivukoni ambapo ujenzi umefikia asilimia 42;

- (iv) imekarabati mfumo wa maji taka, maji safi na umeme katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere Kivukoni kwenye majengo yafuatayo: mgahawa wa Mianzini, bweni la Azimio, maliwato ya nje ya jengo la Kizota, jengo namba 14, jengo la utamaduni, nyumba namba 13 eneo la maghorofani na jengo la utawala, jengo la “Vituo atamizi vya TEHAMA”, jengo la Utamaduni, mabweni ya Mwongozo, Kizota na nyumba namba 11;
- (v) imekamilisha ujenzi wa kituo cha afya katika chuo cha Ufundi Arusha ambacho kitatoa huduma kwa wanafunzi, wafanyakazi na jamii inayoizunguka chuo;
- (vi) imeendelea na ujenzi wa mtambo wa kufua umeme kwa nguvu za maji katika kituo cha mafunzo ya nishati jadidifu Kikuletwa ambapo ujenzi umefikia asilimia 30. Mtambo huu unatarajiwa kuzalisha takribani 1.6MW kwa ajili ya mafunzo kwa vitendo, utafiti na kuunganishwa katika Gridi ya Taifa;

- (vii) imekamilisha ukarabati wa jengo la mgahawa wa watumishi katika ofisi za Baraza la Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi – NACTVET Kanda ya Mashariki – Dar es Salaam na kuhuisha mfumo wa Usimamizi wa Takwimu za Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi; na
- (viii) imeendelea na ukamilishaji wa ofisi mbili za kanda za Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi zilizopo Tabora na Mbeya.

39. **Mheshimiwa Spika**, mafunzo kwa vitendo ni nyenzo ya kuandaa wahitimu wa vyuo vya ufundi katika kupata uzoefu na ujuzi unaohitajika katika soko la ajira. Hivyo, Serikali imeendelea kugharimia mafunzo kwa vitendo viwandani kwa wanafunzi 551 wa Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya, wanafunzi 500 wa Chuo cha Ufundi Arusha na wanafunzi 673 wa Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam.

40. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imewezesha upatikanaji wa chakula kwa wanafunzi 15,000 wa vyuo vya maendeleo ya wananchi 54, wanafunzi 850 wa Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam, wanafunzi 800 wa Chuo cha Ufundi Arusha na wanafunzi 761 wa Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya.

41. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuweka mifumo ya ithibati na uthibiti ubora kwa lengo la kuhakikisha vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi na shule za sekondari za amali zinazingatia viwango vya ubora katika uendeshaji na utoaji wa mafunzo kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imeidhinisha uanzishwaji wa idara na programu 48 katika vyuo 18 ili kuendesha programu za Tuzo za Kitaifa za Ufundi (*National Technical Award-NTA*) kwa bodi za masomo zilizosajiliwa;
- (ii) imetoa Namba za Uhakiki wa Tuzo (AVN) 27,686 kwa lengo la kuimarisha uhakiki wa taarifa mbalimbali za wahitimu wa Stashahada wanaoendelea na elimu ya juu pamoja na kuviwezesha vyuo kuhakiki udahili unaofanywa kupitia Tume ya Vyuo Vikuu - TCU;
- (iii) imehakiki mitaala 223 iliyoandaliwa na vyuo vya ufundi kwa lengo la kuhakikisha kuwa mafunzo yanayotolewa yanakidhi mahitaji ya soko la ajira kwa wahitimu; na
- (iv) imefanya ulinganifu wa tuzo 243 ili kuthibiti viwango vya Elimu ya Ufundi nchini.

42. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali imeendelea kuwajengea uwezo watumishi wa vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi pamoja na vyuo vya maendeleo ya wananchi kwa kutoa mafunzo kwa watumishi 912 yakiwemo mafunzo ya muda mfupi kwa watumishi 813 na muda mrefu kwa watumishi 99 katika ngazi ya Shahada ya uzamivu, uzamili na shahada ili kuhakikisha mafunzo yanayotolewa yanaendana na mahitaji ya soko la ajira na maendeleo ya teknolojia.

c. Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Elimu ya Msingi, Sekondari na Ualimu

43. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali imeendelea kutekeleza kwa vitendo azma yake ya kuboresha mazingira ya kufundishia na kujifunzia katika shule za msingi, sekondari na vyuo vya ualimu kwa kuwezesha ujenzi wa miundombinu kama ifuatayo: madarasa 334 (msingi 263 na sekondari 71), mabweni 239 kati ya 114 yaliyolengwa katika shule za sekondari, mabwalo saba (7); nyumba za walimu 63 katika shule za msingi, matundu ya vyoo 4,207 (msingi 3,799 na sekondari 408) kati ya 2,848 yaliyolengwa, matenki ya kuhifadhi maji 140 katika shule za msingi 139, vituo vya walimu 85 kati ya 300 vilivyolengwa na ukamilishaji wa mabweni 285 ya shule za sekondari.

44. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali imeendelea kushirikiana na sekta binafsi katika kuongeza fursa za elimu ya msingi, sekondari na vyuo vya ualimu ili kuhakikisha kila mtanzania anapata

fursa ya kujiendeleza katika ngazi hizo kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imesajili jumla ya shule 589 kati ya 772 zilizolengwa ambapo shule za awali pekee 24 (zisizo za Serikali), awali na msingi 344 (Serikali 140 na zisizo za Serikali 204) na sekondari 219 (Serikali 100 na zisizo za Serikali 119) na vyuo vya ualimu viwili (cha Serikali 1 na kisicho cha Serikali 1);
- (ii) imekamilisha Mfumo wa Kielektroniki wa Uanzishaji na Usajili wa Shule (*School Accreditation System – SAS*) ambapo tangu Oktoba 2024 hadi Aprili, 2025 shule 395 (Serikali 201 na zisizo za Serikali 194) zimesajiliwa kupitia mfumo huo. Mfumo umeongeza ufanisi na kupunguza gharama kwa wadau kwa kurahisisha taratibu za usajili wa shule; na
- (iii) imedahili na kusajili wanachuo wa vyuo vya ualimu 15,583 ambapo mwaka wa kwanza wamesajiliwa wanafunzi 3,815, mwaka wa pili 9,977 na mwaka wa tatu 1,801.

45. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, kwa mara ya kwanza Serikali ya Awamu ya Sita imetoa ufadhili kwa wanachuo 787 (wanawake 429 na wanaume 358) kusoma Stashahada ya Ualimu Elimu Maalum kwa lengo la kuongeza walimu wenye taaluma hiyo na kuboresha utendaji kazi ambapo

wanufaika wanasoma katika Chuo cha Ualimu Kabanga, Mpwapwa na Patandi. Vilevile, Serikali imesajili wanachuo 15,583 katika vyuo vya ualimu ambapo mwaka wa kwanza wanafunzi 3,815, mwaka wa pili 9,977 na mwaka wa tatu 1,801. Aidha, Serikali imeendelea kugharimia mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi 10,010 wa vyuo vya ualimu pamoja na kugharimia huduma ya chakula kwa wanafunzi 15,570 katika vyuo husika.

46. ***Mheshimiwa Spika***, ili kuhakikisha elimu inayotolewa katika shule za awali, msingi, sekondari na vyuo vya ualimu inazingatia taratibu na miongozo inayotolewa, Serikali imeendelea kutekeleza kazi za uthibiti ubora wa elimu katika ngazi ya elimu ya msingi, sekondari na ualimu kama ifuatavyo:

- (i) imefanya tathmini ya jumla katika asasi 7,499 kati ya 7,200 zilizolengwa zikiwemo za Serikali 6,434 na zisizo za Serikali 1,065 kwa mchanganuo ufuatao: shule za awali na msingi 6,458; shule za sekondari 1,016; vyuo vya ualimu 21; vituo vya elimu nje ya mfumo rasmi viwili (2); na vyuo vya maendeleo ya wananchi viwili (2). Tathmini hiyo ilifanyika katika nyanja zifuatazo: utekelezaji wa mtaala katika kukidhi mahitaji ya wanafunzi; tathmini katika ufundishaji na ujifunzaji; uongozi na usimamizi wa rasilimali; mazingira ya shule na mchango wake katika ustawi, afya na usalama; ushiriki wa jamii, nidhamu,

maadili, utamaduni na uzalendo; matumizi ya teknolojia ya habari na mawasiliano. Aidha, Asasi hizo zilipewa ushauri wa kitaalam na kitaaluma kwa ajili ya kuboresha ufundishaji na ujifunzaji;

- (ii) imefanya tathmini ya ufuatiliaji wa ushauri uliotolewa wakati wa tathmini ya jumla katika asasi 1,126 kati ya 1,010 zilizolengwa (za Serikali 876 na zisizo za Serikali 250) zikiwemo shule za awali na msingi 866 na shule za Sekondari 260. Aidha, maoni na mapendekezo yaliyotolewa katika tathmini hiyo yameendelea kufanyiwa kazi kwa lengo la kuimarisha ufanisi katika utoaji wa Elimu; na
- (iii) imeandaa Mfumo wa Uthibiti Ubora wa Shule (*School Quality Assurance System–SQAS*) unaopokea taarifa kutoka mifumo mingine ikiwemo Mfumo wa Taarifa za Shule (*School Information System – SIS*) ili kuwezesha uchakataji wa takwimu na kutoa taarifa kwa wadau kwa wakati. Vilevile, imetoa mafunzo ya matumizi ya mfumo husika kwa wathibiti ubora wa shule 102 na maafisa TEHAMA 88 wa ngazi ya Makao Makuu ya Wizara na Halmashauri za wilaya 67.

47. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutekeleza Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia wa Mwaka 2024-2034 kwa

kukamilisha uwekaji wa nishati safi ya kupikia katika vyuo vya ualimu 11 ambavyo ni Nachingwea, Katoke, Kleruu, Tabora, Dakawa, Patandi, Mpwapwa, Sumbawanga, Mhonda, Kasulu na Monduli. Aidha, kwa sasa vyuo vyote 35 vya ualimu vinatumia nishati safi ya kupikia.

48. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kujenga uwezo kwa wanafunzi wa shule za msingi na sekondari katika matumizi ya TEHAMA, Serikali imeanza majaribio ya utekelezaji wa mradi wa maabara ya TEHAMA inayotembea (DigiTrack Project) katika mikoa mitano (5) kati ya 10 kupitia Kampuni ya HUAWEI. Mikoa iliyoanza majaribio ya utekelezaji wa mradi ni Dar es Salaam, Pwani, Morogoro, Dodoma na Singida. Vilevile, Serikali imeandaa mpango wa majaribio ya teknolojia za darasa janja (*smart class*), mfumo wa usimamizi na ujifunzaji, maabara za mtandao na uigaji, teknolojia ya kufundishia kwa kuigiza uhalisia (*Virtual and Augmented Reality-VR/AR*), matumizi ya simu janja na vishikwambi kwa lengo la kuzibadilisha teknolojia hizo ili ziendane na mazingira ya kitanzania na kutumika katika kujifunzia na kufundishia kwa shule za msingi na sekondari.

49. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuhamasisha tabia ya usomaji kwa wanafunzi kwa kuendesha mashindano mbalimbali yanayolenga kuchochea ari ya usomaji kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imekamilisha maandalizi ya shindano maalum la uandishi wa insha kwa wanafunzi katika nyanja za: **Maridhiano, Ustahimilivu, Mabadiliko** na **Kujijenga Upya** ili kuchochea uelewa wa fikra tunduizi kuhusu **falsafa ya 4Rs** ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; na
- (ii) imeratibu mashindano ya uandishi wa insha ya Jumuiya ya Afrika Mashariki – EAC kwa wanafunzi 595 wa shule za sekondari nchini ambapo washindi watano (5) walipatikana kwa ajili ya kushiriki mashindano ngazi ya kikanda. Lengo la mashindano hayo ni kukuza stadi na ujuzi wa uandishi kwa wanafunzi wa shule za sekondari. Aidha, imeratibu uandishi wa insha ya SADC kwa wanafunzi 243 wa shule za sekondari ambapo washindi watatu (3) waliopatikana insha zao zimepelekwa kushindanishwa katika ngazi ya Kikanda.

50. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imeendelea kuibua vipaji vya waandishi wa kazi za fasihi ya kitanzania kwa lengo kukuza tabia ya kujisomea, kuhifadhi historia, amali na mitazamo bora ya Taifa la Tanzania kwa kupitia shindano la tatu la Tuzo ya Taifa ya Mwalimu Nyerere ya Uandishi Bunifu ambapo jumla ya miswada 282 ya riwaya, hadithi za watoto, ushairi na tamthiliya

vilipokelewa na kushindanishwa. Aidha, mshindi wa kwanza hadi wa tatu walipata fedha tasilimu pamoja na vyeti.

51. **Mheshimiwa Spika**, mashindano ya Tuzo ya Kitaifa ya Mwalimu Nyerere ya Uandishi Bunifu yameendelea kuleta tija kwa taifa kwa kuongeza machapisho ya kazi za fasihi ya Kitanzania ambapo, Serikali imechapa na kusambaza katika shule za sekondari na msingi jumla ya nakala za vitabu 148,000 (Riwaya 70,000, Ushairi 70,000 na Hadithi za watoto 8,000) vilivyotokana na miswada ya washindi wa kwanza wa shindano la Tuzo ya Kitaifa ya Mwalimu Nyerere ya Uandishi Bunifu la tarehe 13 Aprili, 2023.

52. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutekeleza kwa vitendo dhamira yake ya kuhakikisha kuwa uwiano wa kitabu kimoja kwa mwanafunzi mmoja unafikiwa kwa kuongeza idadi ya vitabu kwa wanafunzi wa elimu ya awali, msingi na sekondari pamoja na kiongozi cha mwalimu. Katika kutekeleza dhamira hiyo, Serikali kupitia Taasisi ya Elimu Tanzania imetekeleza yafuatayo:

- (i) imechapa na kusambaza nakala 16,795,403 za vitabu vya kiada ngazi ya elimu ya awali na msingi katika mwaka 2024/25 ikilinganishwa na nakala za vitabu 12,197,434 vilivyochapwa na kusambazwa mwaka 2021/22;

- (ii) imechapa na kusambaza nakala 9,902,102 za vitabu vya kiada elimu ya sekondari ngazi ya chini na juu katika mwaka 2024/25 ikilinganishwa na nakala za vitabu 5,206,800 vilivyochapwa na kusambazwa mwaka 2021/22;
- (iii) imeandaa na kusambaza vitabu vya kiada vya Maandishi yaliyokuzwa Darasa la II na IV pamoja na Breli na Kiongozi cha mwalimu Darasa la II na la IV na vitabu vya Kiada na Kiongozi cha Mwalimu Kidato cha 1 na cha 5; na
- (iv) imeendelea kuhamasisha wadau kuchangia upatikanaji wa vitabu vya kiada kupitia kampeni ya Kitabu Kimoja Mwanafunzi Mmoja. Kampeni hii inafanyika kupitia njia mbalimbali ikiwemo matembezi ya hisani yaliyofanyika tarehe 7/03/2025 ambapo jumla ya Shilingi 1,178,163,533 zilikusanywa.

53. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imeandaa maudhui ya elimu ya sekondari na kuwekwa katika mfumo wa kidijiti ambapo maudhui hayo yanapatikana kwa matumizi ya wanafunzi na walimu kupitia Mfumo wa Mafunzo kwa walimu na wanafunzi (*Learning Management System*).

54. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuboresha maktaba za mkoa na wilaya ambapo imesambaza vifaa vya TEHAMA katika maktaba

tisa (9) za mikoa minne (Tanga, Mara, Iringa na Njombe) na wilaya tano (Pangani, Lushoto, Bagamoyo, Njombe na Kongwa).

55. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali, pia imeendelea kuboresha huduma za maktaba kwa kuandaa na kusambaza maudhui ya hadithi za habari 39 na picha 106 kupitia mitandao ya kijamii, tovuti na vyombo vya habari vya umma. Aidha, imesambaza vitabu 28,976 katika maktaba za mikoa, wilaya, na vitongoji pamoja na kukarabati Maktaba Kuu ya Taifa na vituo nane (8) vya maktaba katika Mkoa wa Mwanza, Shinyanga, Njombe, Singida, Mtwara, Tanga, Kilimanjaro na Kagera.

56. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia Baraza la Mitihani la Tanzania imeendelea kuongeza usajili wa watahiniwa wa mtihani wa kumaliza elimu ya msingi na sekondari ambapo katika mwaka 2024, watahiniwa **1,230,774** walisajiliwa kufanya **Mtihani wa Kumaliza Elimu ya Msingi** sawa na ongezeko la asilimia 8 ikilinganishwa na watahiniwa **1,132,084** waliosajiliwa mwaka 2021. Aidha, watahiniwa **529,329** walisajiliwa kufanya **Mtihani wa Kidato cha Nne** katika mwaka 2024 ikiwa ni ongezeko la asilimia 6 ikilinganishwa na watahiniwa **501,039** waliosajiliwa mwaka 2021.

57. ***Mheshimiwa Spika***, halikadhalika, ufaulu wa wahitimu wa ngazi ya elimu ya msingi na sekondari umeendelea kuongezeka kila mwaka, ambapo ufaulu wa **Mtihani wa Kumaliza Elimu ya Msingi** katika mwaka 2024 umeongezeka hadi kufikia

asilimia 80.87 ikilinganishwa na ufaulu wa asilimia 79.62 mwaka 2021/22. Vilevile, ufaulu wa **Mtihani wa Kidato cha Nne** umepanda hadi kufikia asilimia 92.37 mwaka 2024/25 ikilinganishwa na ufaulu wa asilimia 87.30 mwaka 2021.

58. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia imeendesha Upimaji wa Kitaifa wa Darasa la Nne kwa watahiniwa **1,530,911** sawa na asilimia 93 ya watahiniwa **1,633,279** waliosajiliwa, ambapo watahiniwa **1,320,227** (wasichana 699,901 na wavulana 620,326) sawa na asilimia 86 walifaulu upimaji huo. Aidha, imeendesha Upimaji wa Kitaifa wa Kidato cha Pili kwa watahiniwa 805,091 sawa na asilimia 92 ya watahiniwa **879,291** waliosajiliwa, ambapo watahiniwa **684,779** (wasichana 369,825 na wavulana 314,954) sawa na asilimia 85 walifaulu upimaji huo. Vilevile, imekamilisha usajili wa watahiniwa **126,953** kwa ajili ya Mtihani wa Kidato cha Sita na watahiniwa **10,725** wa Mtihani wa Ualimu ambayo itafanyika mwezi Mei, 2025.

59. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa elimu jumuishi na elimu kwa watu wazima kwa lengo la kujenga uelewa kwa watanzania kuhusu fursa mbalimbali za elimu zilizopo kwa makundi yote katika jamii kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imefanya maadhimisho mbalimbali ya watu wenye ulemavu yakiwemo: Siku ya Viziwi Duniani ambayo yalifanyika tarehe

28/9/2024, Wiki ya Fimbo Nyeupe tarehe 21 - 25 Oktoba, 2024 na Siku ya Watu Wenye Ulemavu Duniani tarehe 29/11/-3/12/2024, kwa lengo la kujenga uelewa kwa jamii na wadau wa elimu kuhusu elimu jumuishi na kuhamasisha uandikishaji wa wanafunzi wenye mahitaji maalum;

- (ii) imefanya maadhimisho ya miaka 30 ya utekelezaji wa Elimu Jumuishi nchini kwa lengo la kuelezea mafanikio ya Serikali tangu mwaka 1994 na kutangaza fursa mbalimbali zilizopo kwa ajili ya wanafunzi wenye mahitaji Maalum; na
- (iii) imeratibu maadhimisho ya Siku ya Kisomo Kimataifa na Juma la Elimu ya Watu Wazima Kitaifa kuanzia tarehe 7 hadi 11 Oktoba, 2025 ambapo kilele cha maadhimisho hayo kilifanyika Mkoani Tabora na kuhudhuriwa na washiriki takribani 500.

60. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutoa fursa za mafunzo kwa walimu, wakuu wa shule, wathibiti ubora wa shule na maafisa elimu kata ili kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa majukumu yao ikiwemo usimamizi wa rasilimali, utawala bora, uthibiti ubora wa shule na utekelezaji wa sera na miongozo ya elimu ambapo kupitia Wakala wa Maendeleo ya Uongozi wa Elimu kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imetoa mafunzo ya muda mrefu kwa walimu 1,696 sawa na asilimia 92 ya walimu 1,843 waliolengwa katika kozi za Astashahada, Stashahada ya Uongozi na Usimamizi wa Elimu, na Uthibiti Ubora wa Shule kupitia Wakala wa Maendeleo ya Uongozi wa Elimu katika Kampasi ya Bagamoyo, Mbeya na Mwanza; na
- (ii) imetoa mafunzo ya muda mfupi ya Uongozi na Usimamizi wa Elimu pamoja na Utawala Bora wa shule kwa walimu wakuu na Waratibu Elimu Kata 8,617 kutoka Mikoa 13 Tanzania Bara. Vilevile imetoa mafunzo kwa walimu wakuu na mameneja 141 wa shule zisizo za Serikali kuhusu uongozi na usimamizi wa elimu pamoja na utawala bora wa shule.

61. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali imeendelea kudahili wanafunzi na kutoa mafunzo kupitia programu mbalimbali za elimu ya watu wazima kwa lengo la kuchochea malengo endelevu ya kijamii na kiuchumi ambapo kupitia Taasisi ya Elimu ya Watu Wazima, Serikali imetekeleza yafuatayo:

- (i) imedahili jumla ya wanafunzi wapya 2,562 (wanaume 638 na wanawake 1,924) katika programu mbalimbali za masomo ya elimu ya watu wazima;

- (ii) imesajili wanafunzi 4,874 (wanaume 2,067 na wanawake 2,807) ambao wanaendelea na masomo katika ngazi mbalimbali hivyo kuvuka lengo la taasisi la kusajili wanafunzi 5,200 (wapya 1,500 na wanaoendelea na masomo 3,700);
- (iii) imeendelea kutoa mafunzo ya programu za Elimu ya Watu Wazima na Mafunzo Endelevu na Elimu ya Watu Wazima na Maendeleo ya Jamii kwa wanafunzi 792 (Astashahada 208, Stashahada 166 na Shahada 418);
- (iv) imetoa mafunzo ya ana kwa ana kwa wanafunzi 5,271 kati ya 6,602 wanaojifunza kwa njia ya masafa katika mikoa ya Tanzania Bara; na
- (v) imewezesha wanafunzi 6,998 kuendelea na masomo kwa njia mbadala ambapo kati yao wanaume ni 1,108 na wanawake ni 5,818. Vilevile, imewawezesha wanafunzi 6,000 walioacha shule kutokana na sababu mbalimbali kuendelea na masomo katika vituo 191 vinavyotoa elimu kwa njia mbadala.

62. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutekeleza dhamira yake ya kutoa elimu jumuishi kwa kuhakikisha kuwa wanafunzi wenye mahitaji maalum wanapata vifaa na mahitaji yanayowawezesha kujifunza kwa ufanisi. Katika kufikia lengo hilo,

Serikali imenunua na kusambaza vitimwendo 120, kompyuta 35, vishikwambi 45 na vinasa sauti vya kidigiti 48 kwa wanafunzi wa shule za msingi na sekondari 120 katika halmashauri ambazo zilibainika kuwa na wanafunzi wengi wenye ulemavu wa viungo. Vilevile, imenunua na kusambaza kompyuta mpakato, vitimwendo na vinasa sauti kwa wanafunzi 691 wanaosoma shule ya nyumbani katika shule 136 za msingi zilizobainika kuwa na upungufu wa vifaa.

d. Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Elimu ya Juu

63. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu imeendelea kuongeza fedha kwa ajili ya mikopo kwa wanafunzi wa elimu ya juu hadi kufikia **Shilingi bilioni 787.4** mwaka 2024/25 kutoka **Shilingi bilioni 570** zilizotolewa mwaka 2021/22. Ongezeko hili la bajeti limewezesha kuongezeka kwa idadi ya wanufaika kutoka wanafunzi 177,925 mwaka 2021/22 hadi wanafunzi 248,331 mwaka 2024/25 sawa na ongezeko la asilimia 39.6.

64. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imeendelea kutekeleza kwa vitendo dhamira yake ya kutoa mikopo kwa ngazi ya elimu ya stashahada (Diploma) kwa kutoa mikopo yenye thamani ya **Shilingi bilioni 19.95** kwa wanafunzi 7,534 wa fani za sayansi na ufundi kwa mwaka wa fedha 2024/25 ikiwa ni ongezeko la **asilimia 177.6** ikilinganishwa na wanafunzi 2,714 waliopata

mikopo hiyo kwa mwaka wa fedha 2023/24. Vilevile, Serikali imeendelea kutoa ufadhili wenye thamani ya **Shilingi bilioni 7.29** kwa wanafunzi 646 wa mwaka wa kwanza na wanafunzi wanaoendelea (shahada wa kwanza 674 na ngazi ya umahiri 80) wenye ufaulu uliojipambanua katika fani za Sayansi, Teknolojia, Uhandisi na Hisabati kupitia **SAMIA Skolashipu**.

65. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na ufadhili huo, Serikali kwa mara ya kwanza imeanza kutoa ufadhili kwa wanafunzi wa Kitanzania wanaosoma shahada za juu katika sayansi na teknolojia ya nyuklia nje ya nchi kupitia **SAMIA Extended Skolashipu** ambapo wanafunzi watano (5) wamenufaika.

66. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuweka mikakati madhubuti ya kuimarisha urejeshaji wa mikopo ya wanafunzi wa elimu ya juu kwa lengo la kuongeza idadi ya wanufaika wapya na wanaoendelea ambapo katika mwaka wa fedha 2024/25 jumla ya **Shilingi 161,287,805,492.00** zimekusanywa.

67. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuboresha miundombinu katika vyuo vikuu kwa lengo la kuimarisha mazingira ya kufundishia na kujifunzia kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imekamilisha ujenzi wa jengo la maabara mtambuka la Dkt. Samia Suluhu Hassan lenye maabara 8 na madarasa 8 yenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 3,205 kwa wakati mmoja katika Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo (SUA). Jengo hilo lilizinduliwa Agosti 6, 2024 na Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan;
- (ii) imekamilisha ujenzi wa jengo la mihadhara lenye kumbi tisa (9) na ofisi lenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 1,800 kwa wakati mmoja. Vilevile, imenunua viti 1,548 ambavyo vimefungwa kwenye jengo jipya la mihadhara. Aidha, imeendelea na ujenzi wa majengo yafuatayo: maktaba ambapo ujenzi umefikia asilimia 72, jengo la TEHAMA asilimia 41, hosteli asilimia 41 na ukumbi wa mihadhara asilimia 33 katika Chuo Kikuu cha Ushirika Moshi;
- (iii) imekamilisha ujenzi wa madarasa mawili katika Shule ya Msingi ya Mazoezi Chang'ombe, maabara za Sayansi nne na darasa moja katika Shule ya Sekondari ya Mazoezi Chang'ombe kupitia Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam ili kuongeza ufanisi katika mafunzo kwa vitendo. Aidha, imekarabati mabweni matano na kumbi za mihadhara tatu na miundombinu saba ya TEHAMA;

- (iv) imeendelea na ujenzi wa jengo la utawala lenye uwezo wa kuchukua watu 1,800 kwa wakati mmoja katika Chuo Kikuu Mzumbe. Aidha, imeendelea kukamilisha jengo la upasuaji katika zahanati ya chuo kampasi kuu na upanuzi wa zahanati kampasi ya Mbeya. Vilevile, imekamilisha uchimbaji wa visima katika kampasi za Chuo Kikuu Mzumbe ili kuongeza upatikanaji wa huduma ya maji chuoni;
- (v) imeendelea na ujenzi wa jengo la maabara ya matumizi anuwai; jengo la studio; jengo la karakana na jengo la madarasa na ofisi lenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 6,135 na watumishi 73 kwa wakati mmoja katika kampasi kuu ya Chuo Kikuu Ardhi ambapo ujenzi umefikia asilimia 86. Aidha, imekarabati madarasa 76, maabara mbili (2), hosteli tatu (3), nyumba tano (5) za watumishi katika Chuo Kikuu Ardhi. Vilevile, imeendelea na ukarabati wa miundombinu ya TEHAMA ambapo ukarabati huo umefikia asilimia 60;
- (vi) imeanza awamu ya pili ya ujenzi wa jengo la kituo cha wanafunzi katika Chuo Kikuu cha Dar es Salaam ambapo utekelezaji umefikia asilimia 5. Aidha, imeendelea na ujenzi wa maabara kuu ya kemikali katika Chuo Kikuu cha Dar es Salaam ambapo ujenzi umefikia asilimia 50;

- (vii) imeanza ujenzi wa maabara katika ndaki ya sayansi asilia na hisabati ambapo ujenzi umefikia asilimia 26 na ujenzi wa madarasa katika ndaki ya sayansi ya ardhi na uhandisi ambapo ujenzi umefikia asilimia 42.8 katika Chuo Kikuu cha Dodoma;
- (viii) imeendelea na ujenzi wa jengo la kitivo cha sayansi ya jamii na jengo la utafiti na uzamili ambapo ujenzi wa majengo hayo umefikia asilimia 30 kila moja katika Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam; na
- (ix) imeendelea na ujenzi wa ofisi ya Tume ya Vyuo Vikuu katika Jiji la Dodoma ili kusogeza huduma za tume karibu na wananchi ambapo ujenzi umefikia asilimia 29.

68. ***Mheshimiwa Spika***, vilevile, Serikali imeendelea kuboresha miundombinu ya taasisi za sayansi na teknolojia kwa lengo la kuimarisha mazingira ya kufundishia na kujifunzia kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imekamilisha ujenzi wa madarasa yenye ghorofa mbili (2) na hosteli kwa ajili ya wanafunzi wa kiume katika kituo cha umahiri cha ngozi cha Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam - Kampasi ya Mwanza. Aidha, imeendelea na awamu ya pili ya ujenzi wa jengo la mihadhara, jengo

la nishati mbadala, ujenzi wa mfumo wa maji taka, uzio wa eneo la kampasi, jengo la taaluma, hosteli za wanafunzi, jengo na miundombinu ya kuchakata bidhaa za ngozi kwa ajili ya kufundishia na kujifunzia;

- (ii) imekamilisha ujenzi wa jengo la taaluma na karakana katika Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya - Kampasi ya Rukwa ili kuongeza uwezo wa kampasi kudahili wanafunzi wapatao 3,000. Aidha, imeendelea na ukarabati wa miundombinu ya hosteli za wanafunzi katika Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya ambapo ukarabati huo umefikia asilimia 99;
- (iii) imeendelea na ujenzi wa jengo moja la taaluma, majengo mawili (2) ya karakana na jengo moja la kituo cha ubunifu na uhaulishaji wa teknolojia katika Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya ili kuongeza uwezo wa kampasi kudahili wanafunzi wapatao 15,000;
- (iv) imeendelea na ujenzi wa hosteli ya wanafunzi wa kike katika Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela ambapo ujenzi umefikia asilimia 74; na

- (v) imeanza ujenzi wa majengo mawili (2) ambayo ni kituo cha kikanda cha umahiri katika TEHAMA na majengo ya hosteli katika Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam kampasi kuu yenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 600 ambapo ujenzi umefikia asilimia 90. Vilevile imeanza ukarabati wa jengo la utawala na madarasa.

69. **Mheshimiwa Spika**, Serikali, pia imeendelea na utekelezaji Mradi wa Elimu ya Juu kwa Mageuzi ya Kiuchumi ili kuimarisha utoaji wa elimu ikiwemo ujenzi wa kampasi 16 za taasisi za elimu ya juu ambazo zipo katika hatua mbalimbali za ujenzi kama ifuatavyo: Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kampasi ya Zanzibar – Buyu asilimia 50, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kampasi ya Kagera asilimia 50, Chuo cha Kilimo cha Sokoine kampasi ya Katavi asilimia 15; Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi cha Muhimbili kampasi ya Kigoma asilimia 10; Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kampasi ya Lindi asilimia 50; Chuo Kikuu Ardhi kampasi ya Mwanza asilimia 10; Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya kampasi ya Rukwa asilimia 87; Chuo cha Ushirika Moshi kampasi ya Shinyanga asilimia 46, Chuo Kikuu cha Mwalimu Julius Kambarage Nyerere cha Kilimo na Teknolojia kampasi ya Tabora asilimia 10; na Chuo Kikuu cha Mzumbe kampasi ya Mkinga asilimia 45;

70. **Mheshimiwa Spika**, ili kuhakikisha kuwa elimu inayotolewa inakidhi viwango na mahitaji ya soko la ajira, Serikali imeendelea kusimamia na kuthibiti ubora wa elimu inayotolewa na vyuo vikuu na taasisi za elimu ya juu kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imeratibu maombi 147,710 ya kujiunga na Elimu ya Juu kwa ngazi ya Shahada ya kwanza katika vyuo vya elimu ya juu nchini kwa mwaka wa masomo 2024/25. Kati ya maombi hayo, waombaji 137,817 wamedahiliwa katika vyuo mbalimbali nchini ikiwa ni ongezeko la wanafunzi 37,197 ikilinganishwa na wanafunzi 100,620 waliodahiliwa mwaka 2021/22;
- (ii) imetathmini tuzo 3,021 kati ya 5,000 zilizolengwa kwa wanafunzi waliohitimu vyuo vikuu vya nje ya nchi na kutambua tuzo 2,516 (Cheti 9, Stashahada 152, Shahada 1,377, *Post. Cert.* 23, astashahada 3, uzamili 813 na uzamivu 139) sawa na asilimia 83 ambazo zimekidhi vigezo. Aidha, imeendelea na maandalizi ya mfumo wa kielektroniki wa kutathmini na kutambua tuzo za kigeni zilizotolewa katika vyuo vikuu nje ya nchi kwa lengo la kurahisisha upatikanaji wa taarifa kwa wakati kwa ajili ya mipango, maamuzi ya kisera na kiutendaji;

- (iii) imefanya kaguzi 22 kwa lengo la kuhakiki ubora wa elimu katika vyuo vikuu vifuatavyo: Chuo Kikuu cha Kimataifa cha Kampala Tanzania (KIUT), Chuo Kikuu Mwanza (MzU), Chuo Kikuu Kishirikishi cha Kikristo cha Tiba Kilimanjaro (KCMCO), Chuo Kikuu cha Katoliki Ruaha (RUCU), Chuo Kikuu cha Jordan (JUCo), Chuo Kikuu cha Waislam cha Morogoro (MUM), Chuo Kikuu cha Zanzibar (ZU), Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya (MUST), Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela (NM-AIST), Chuo Kikuu Huria cha Tanzania (OUT), Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam(DUCE), Chuo Kikuu cha Mt. Yosefu Tanzania (SJUIT), Chuo Kikuu cha Abdulrahman Al-Sumait (SUMAIT) , Chuo Kikuu cha Kikatoliki cha Sayansi za Afya (CUHAS), Chuo Kikuu Mzumbe (MU), Chuo Kikuu cha Dodoma (UDOM), Chuo Kikuu cha Mt. Augustino cha Tanzania (SAUT) Chuo Kikuu cha Taifa Zanzibar (SUZA), Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi cha Mtakatifu Francis (SFUCHAS), Chuo Kikuu cha Kiislam cha Afrika Mashariki (IUEA)-Kigamboni, Chuo Kikuu cha Makumira (TUMA) na Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Mkwawa (MUCE);

- (iv) imepokea na kutathmini programu 360 kutoka vyuo vikuu ambapo programu 257 zilipatiwa ithibati kama ifuatavyo: Astashahada 12, Shahada za Awali 53, Shahada ya Uzamili 188 na Shahada ya Uzamivu 4; na
- (v) imefanya ukaguzi kwa mawakala saba (7) wanaohusika kupeleka wanafunzi kusoma katika vyuo vya nje ya nchi kwa lengo la kuwasajili au kuhuisha usajili. Taasisi hizo ni: EuroAsia Universities Limited, Worldwide Interconnection, *Uni-Aid Africa Limited*, *Lidege International Education Link*, *Raffles Global Education Services*, *Imperial Learning Solutions* na *Edukwanza consultants Limited* ambapo walipatiwa leseni za kufanya kazi ya uwakala.

71. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuimarisha ushirikiano na taasisi za elimu ya juu zilizo nje ya nchi kwa lengo la kutoa fursa za masomo kwa wataanzania kupitia skolashipu zinazotolewa na nchi rafiki kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imetoa ufadhili kwa wanafunzi 181 kwenda nchi rafiki kama ifuatavyo: Urusi 90, Algeria 33, China 120, Hungary 20, Jumuiya ya Madola ya Uingereza watano (5) na Mauritius wawili (2). Aidha, imeendelea kutoa ufadhili kwa wanafunzi

15 kutoka China wanaosoma Lugha ya Kiswahili katika Chuo Kikuu cha Dar es Salaam; na

- (ii) imesaini hati ya makubaliano na *Vignan Foundation for Science, Technology and Research* (VFSTR) iliyopo nchini India mnamo tarehe 18 Julai, 2024. Makubaliano hayo yatawezesha wanafunzi 100 wa kitanzania kwenda kusoma India katika fani za kipaumbele ambazo ni Kilimo, Afya, Uhandisi na TEHAMA kwa gharama nafuu.

72. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imeendelea na utekelezaji wa mradi wa kufundisha wanyama (APOPO) hususan Panyabuku kupitia Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo ambapo jumla ya panya 100 wamefundishwa na kufuzu kisha kupelekwa Angola (13), Azerbaijan (11), Cambodia (58) na Ethiopia sita (6) kwa ajili kutambua mabomu yaliyotegwa ardhini pamoja na utambuzi wa vimelea vya kifua kikuu. Aidha, panya 12 wamepelekwa nchini Marekani kama panya wa maonesho (mabalozi) kwenye shamba la wanyama.

73. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa mradi huo umeendelea kuijengea sifa na kuitangaza Tanzania Kimataifa ambapo panya wa Kitanzania ajulikanaye kwa jina la **Ronin** amevunja rekodi ya dunia kwa kutambua mabomu 109 yaliyotegwa ardhini nchini Cambodia akivunja rekodi ya panya

wa Kitanzania Magawa ambaye alitambua mabomu 71 yaliyotengwa ardhini.

74. **Mheshimiwa Spika**, mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wa vyuo vikuu na taasisi za sayansi na teknolojia ni muhimu katika maendeleo ya kitaaluma na kitaalamu. Mafunzo haya husaidia wanafunzi kupata ujuzi unaohitajika katika soko la ajira pamoja na kupata fursa ya kuhusianisha kazi na walichofundishwa vyuoni. Katika kufikia azma hii, Serikali imetekeleza yafuatayo:

- (i) imenunua mtambo wa kuchimba visima vya maji (*Well-drilling Rig*) na vifaa vyake kwa ajili ya kuimarisha mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wanaosoma shahada zinazohusiana na uhandisi wa rasilimali za maji katika Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo;
- (ii) imeanzisha karakana ya bidhaa za nguo na ngozi kwa ajili ya kutoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wanaosoma Shahada ya Sayansi za Kaya na Taaluma za Walaji kwa lengo la kuwapa uzoefu wa ubunifu, usanifu na utengenezaji wa nguo na bidhaa za ngozi, pamoja na kutoa huduma kwa jamii inayozunguka kupitia Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo; na
- (iii) imeratibu na kuwezesha mafunzo elekezi kwa wanafunzi 155 waliochaguliwa kushiriki katika programu ya ushirika wa kilimo ya

miezi 11 nchini Israel kwa lengo la kuwajengea uwezo wa stadi za kilimo na kuwapa uzoefu wa mafunzo kwa vitendo, teknolojia na mbinu mbalimbali za kuimarisha kilimo.

75. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuwaendeleza kitaaluma na kitaalamu wahadhiri na watumishi wa taasisi za elimu ya juu kwa lengo la kuongeza ufanisi wa utendaji kwa kutoa mafunzo ya muda mfupi kwa watumishi 639 na mafunzo ya ngazi ya stashahada, shahada ya umahiri na shahada ya uzamivu kwa watumishi na wahadhiri 305.

76. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa afua za kuwezesha utoaji wa elimu kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum katika taasisi za elimu ya juu ni hatua muhimu katika kuhakikisha usawa katika utoaji wa elimu. Hii inahusisha kuweka mazingira ya kujifunzia ambayo yanawezesha wanafunzi wenye mahitaji maalum kushiriki kikamilifu katika masomo yao na kufikia malengo yao ya kitaaluma. Ili kufanikisha hili, Serikali imetekeleza yafuatayo:

- (i) imesambaza vifaa saidizi ikiwemo kompyuta mpakato 29, vishikwambi 45, vifaa vya usikivu 46, digital voice recorder 36, vitimwendo 15 na binoculars 10 katika taasisi saba (7) za elimu ya juu. Aidha, imetoa miguu bandia kwa wanafunzi wanne (4) wa Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo na imetoa bajaji mbili (2), vifaa vya

usikivu vitano (5), *voice recorder* moja (1), vishikwambi viwili (2) kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum wa Chuo Kikuu cha Ushirika Moshi; na

- (ii) imetoa mafunzo kuhusu elimu maalum na elimu jumuishi kwa washiriki 1,668 ikiwemo wanafunzi, wahadhiri na viongozi wa vyuo kutoka Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya, Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela, Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere na Taasisi ya Uhasibu (TIA). Aidha, imetoa mafunzo kwa wasimamizi wa hosteli 147 wa vyuo vikuu 19 kwa lengo la kuwajengea uwezo wa kuwabaini wanafunzi wenye mahitaji maalum na namna ya kuwapa huduma kulingana na mahitaji yao.

e. Kuimarisha uwezo wa nchi katika tafiti, Matumizi ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu ili kuchochea Ujenzi wa Uchumi wa Viwanda

77. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuimarisha uwezo wa nchi katika tafiti ili kukuza na kuendeleza maarifa, teknolojia na ubunifu kwa lengo la kuchangia maendeleo ya kijamii, kiuchumi, kisayansi na kusaidia kutatua changamoto mbalimbali kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imetoa vibali 489 kwa watafiti wa ndani na nje ya Tanzania wanaofanya tafiti katika nyanja za sayansi ya jamii, sayansi asilia, sayansi ya tiba na afya, kilimo na sayansi ya mifugo. Aidha, imeanzisha dirisha la utoaji mikopo kwa watafiti na wabunifu kupitia Mfuko wa Taifa wa Uendelezaji wa Sayansi na Teknolojia (MTUSATE) kwa kushirikiana na benki ya CRDB;
- (ii) imeendelea na miradi ya utafiti 784 kupitia taasisi za elimu ya juu katika maeneo ya elimu, afya, mazingira, kilimo, utawala, ardhi, ujenzi, usanifu wa majengo, uchumi endelevu wa viwanda, mabadiliko ya tabia ya nchi na njia ya uvunaji wa maji;
- (iii) imeendelea kushirikiana na Kituo cha Kimataifa cha Utafiti cha Sayansi ya Kilimo cha Japan kufanya tafiti kuhusu teknolojia ya umwagiliaji mashamba ya mpunga katika maeneo yanayopata mvua au maji kidogo kupitia shamba la mafunzo ya umwagiliaji lililopo Oljoro. Utafiti wa uwiano wa maji katika skimu ya umwagiliaji iliyopo Magugu-Mkoa wa Manyara na utafiti juu ya uimarishaji wa kingo za majaruba ya mpunga kwa kutumia majani yanayotambaa katika shamba la majaribio lililopo Chuo cha Ufundi Arusha; na

- (iv) imetoa mafunzo kuhusu dhana ya mali akili (Intellectual Property), uanzishaji wa vituo vya teknolojia, ithibati katika miundombinu ya utafiti na ubunifu pamoja na uwazi katika sayansi kwa viongozi na wataalam kutoka taasisi 18 za elimu ya juu na utafiti nchini ili kuongeza fursa za ubiasharishaji wa matokeo ya utafiti na ubunifu yanayozalishwa nchini.

78. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutoa machapisho ya utafiti kupitia taasisi za elimu ya juu, taasisi za sayansi na teknolojia, taasisi za utafiti na maendeleo na vyuo vya elimu ya ufundi kwa kutoa machapisho 832 kati ya 379 yaliyolengwa katika maeneo ya elimu, ushirika, afya, usimamizi na uendelezaji ardhi, mazingira, makazi, uongozi, ukulima na tabia ya nchi katika majarida mbalimbali ya kitaaluma ya ngazi ya kitaifa, kikanda na kimataifa kwa lengo la kuongeza maarifa katika jamii na kutatua changamoto mbalimbali.

79. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendeleza utafiti, ubunifu na ubiasharishaji wa teknolojia na aina nyingine za bidhaa zinazoibuliwa na kutambuliwa nchini, Serikali imebainisha maabara 10 ambazo zitajengewa uwezo na kupandishwa hadhi kuwa Maabara za Kitaifa za Rufaa za Utafiti na Ubunifu (*National Reference Industrial Research and Innovation Laboratories*) ili kuongeza mchango wa utafiti na ubunifu katika uchumi wa viwanda. Maabara hizo zipo katika Taasisi ya Utafiti wa

Kilimo Tanzania (TARI), Kituo cha Mlingano Tanga, Taasisi ya Jiolojia Tanzania Dodoma, Taasisi ya Utafiti wa Tiba Kilimanjaro, Shirika la Utafiti na Maendeleo ya Viwanda Tanzania, Mamlaka ya Viuatilifu na Afya ya Mimea Tanzania, Maabara ya Kitaifa ya Udhhibiti wa Ubora wa Samaki, Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili, Tume ya Nguvu za Atomu Tanzania na Kituo cha Jemolojia Tanzania.

80. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imekamilisha mapendekezo kuhusu uanzishwaji wa Jukwaa la Sayansi, Teknolojia na Ubunifu baina ya Wizara za Kisekta (*Inter-Ministerial STI Platform*) ili kuimarisha uratibu sambamba na ufungamanishaji wa mipango, mikakati na juhudi nyingine za kuchochea mchango wa sayansi, teknolojia na ubunifu katika maendeleo ya kiuchumi na kijamii nchini. Aidha, Serikali imeandaa Kongamano la eLearning Afrika lililofanyika Jijini Dar es Salaam kuanzia tarehe 7 hadi 9 Mei, 2025 lililowaleta pamoja wadau kutoka nchi zaidi ya 65 za Afrika.

81. **Mheshimiwa Spika**, Vilevile, imewajengea uelewa wajumbe wa Jumuiya ya Tawala za Mitaa Tanzania (*Association of Local Authorities of Tanzania – ALAT*) kuhusu uanzishaji, uendesaji na usimamizi wa madawati ya sayansi, teknolojia na ubunifu kwa lengo la kuimarisha ubainishaji wa bunifu na uwekezaji sambamba na matumizi ya sayansi, teknolojia na ubunifu katika ngazi ya halmashauri.

82. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imezindua mfuko wa “SAMIA *Innovation fund*” wenye thamani ya Shilingi **Bilioni 2.3** utakaotoa mikopo nafuu kwa wabunifu kwa lengo la kuendeleza na kubiasharisha ubunifu pamoja na kutoa fursa za ajira kwa wataanzania kupitia kazi za ubunifu. Mfuko ulizinduliwa na Mhe. Dkt. Dotto Biteko, Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati kwa niaba ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

83. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imekamilisha Mkakati wa Kitaifa na Mpango wa Utekelezaji wa Kuhamasisha Ushiriki wa Watanzania wanaoishi nje ya nchi (Diaspora) 2024/25 - 2029/30 katika shughuli za sayansi, teknolojia na ubunifu nchini. Sambamba na hatua hiyo, Serikali imekamilisha Mkakati wa Kitaifa wa Ugharamiaji na Utoaji wa Motisha katika Masuala ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu kwa lengo la kuimarisha uwekezaji na hamasa kwa wadau katika masuala hayo.

84. **Mheshimiwa Spika**, Serikali, imeendelea kuhamasisha wasichana na wanawake kupenda fani na masomo ya sayansi, teknolojia, uhandisi na hisabati kwa kuandaa maadhimisho ya Siku ya Kimataifa ya Wanawake na Wasichana katika Sayansi iliyoadhimishwa Dodoma tarehe 11 Februari, 2025 ambapo washiriki wapatao 2,000 walihudhuria.

85. **Mheshimiwa Spika**, Serikali, kupitia Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam imeendelea na utekelezaji wa mradi wa kitaifa wa kurusha satelaiti katika anga za juu mzunguko wa chini (*low earth orbit*) kwa kusanifu satelaiti husika kwa kushirikiana na Kituo cha Anga za Juu - Japani (JAXA) kwa ajili ya matumizi ya utafiti na kusaidia uhifadhi wa mbuga za wanyama.

86. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutoa huduma kwa jamii ili kutatua changamoto mbalimbali kupitia taasisi za elimu ya juu na vyuo vya elimu ya ufundi kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imehamasisha na kutoa mafunzo pamoja na ushauri kuhusu uongozi, uchumi wa vyama, uandaaji wa mipango mikakati ya vyama, uwekezaji katika vyama na elimu ya fedha kwa vyama na mtu binafsi kwa wadau 7,610 (wanaume 5,397 na wanawake 2,213) ili kuimarisha utendaji kazi wa vyama vya ushirika kupitia Chuo Kikuu cha Ushirika Moshi. Aidha, imeendelea na utekelezaji wa kazi 10 za ushauri ambapo tatu (3) kati ya hizo zimekamilika na saba (7) zipo katika hatua mbalimbali za utekekezaji. Vilevile, imewajengea uwezo wanachama 216 kutoka Mkoa wa Tabora kuhusu utayarishaji wa taarifa za kifedha na mbinu bora za usimamizi wa fedha na biashara katika vyama vya ushirika na imetoa huduma za kijamii katika eneo la uchumi, elimu,

sayansi na maendeleo ya jamii kupitia Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam;

- (ii) imeendelea kutoa mafunzo, huduma za ugani na ushauri kwa jamii kwa wadau 1,572,390 ikiwemo wakulima, wafugaji, maafisa ugani, watafiti na wafanyakazi kutoka Serikalini na mashirika binafsi kupitia Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo. Aidha, imeendelea kuongeza tija katika uzalishaji wa mazao ya kilimo kwa kupima jumla ya sampuli 1,704, kati ya hizo sampuli 1,253 za udongo, sampuli 297 za mimea, sampuli 8 za mbolea za viwandani, sampuli 135 za maji na sampuli 11 za mbolea ya mboji. Sampuli hizo zilitoka kwa wateja mbalimbali wakiwemo wakulima na watafiti;
- (iii) imekamilisha jumla ya miradi 20 ya ushauri wa kitaalamu kupitia Ofisi ya Ushauri ya Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam. Aidha, imeendelea kutekeleza jumla ya miradi 51 ambayo imejikita katika usanifu majengo na usimamizi wa ujenzi, tathmini za athari za kijamii na mazingira na upimaji wa vifaa vya kujengea kama vile udongo na changarawe;
- (iv) imeendelea kutoa huduma za ushauri wa kitaalamu katika maeneo yafuatayo: usanifu na usimamizi wa ukarabati wa

maabara za sayansi, maktaba na maabara ya TEHAMA katika vyuo saba (7) vya Ualimu na ukarabati wa vyuo 20 vya Maendeleo ya Wananchi (FDCs); usanifu na usimamizi wa ujenzi wa vyuo vinne (4) vya VETA vya mikoa na vyuo vitatu (3) vya ualimu ambavyo ni Dakawa, Mhonda na Sumbawanga kupitia Chuo cha Ufundi Arusha; na

- (v) imeendelea na utekelezaji wa miradi 53 ya kutoa huduma za ushauri wa kitaalamu kupitia Chuo Kikuu Ardhi kama ifuatavyo: usanifu na usimamizi wa ujenzi wa jengo la ghorofa tatu (3) la ofisi za Mamlaka ya Tiba na Dawa Tanzania - Dodoma; usanifu na usimamizi wa ujenzi wa uwanja '*National Heroes Stadium*' katika Mji wa Serikali Dodoma; usanifu na usimamizi wa ukarabati wa majengo ya biashara, nyumba ya uwekezaji, maisha house, NIC Kisutu, NIC Morogoro na kihonda *appartments*; Usanifu na usimamizi wa ujenzi wa karakana za TEMESA katika miji ya Dodoma na Geita; na usanifu wa jengo la ofisi na madarasa katika Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili.

87. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kudhibiti na kukuza matumizi salama ya teknolojia ya nyuklia kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imeendelea na ujenzi wa maabara, ofisi na kinunurisho jumuishi (*Mult Purpose Irradiator*) katika eneo la Mbezi Msakuzi Dar es Salaam ambapo ujenzi umefikia asilimia 41 ya Utekelezaji. Aidha, imekamilisha ujenzi wa ofisi na maabara za mionzi katika eneo la Nyegezi - Mwanza na Dunga Zuze – Zanzibar; na
- (ii) imeshiriki katika Mkutano Mkuu wa 68 wa Shirika la Kimataifa la Nguvu za Atomiki (IAEA) uliofanyika kuanzia tarehe 16 hadi 20 Septemba 2024 Jijini Vienna, Austria ambapo kupitia ushiriki huo, Tanzania imepata fursa ya kuwa sehemu ya miradi inayolenga kuongeza matumizi ya teknolojia ya nyuklia katika sekta ya afya, maji na kilimo ikiwemo mradi wa *Atom for food*.

88. **Mheshimiwa Spika**, katika kusimamia matumizi salama ya teknolojia ya nyuklia, Serikali imetekeleza yafuatayo:

- (i) imepima uwepo wa mionzi kwenye jumla ya sampuli 26,349 za vyakula na mbolea kati ya sampuli 50,000 zilizolengwa. Kati ya hizo, sampuli 6,861 ziliingia nchini, sampuli 18,892 zilisafirishwa nje ya nchi, sampuli 496 zilikuwa za mbolea na tumbaku na bidhaa zinginezo. Aidha, matokeo ya upimaji yalionesha kuwa

sampuli hizo hazikuwa na madhara yoyote yatokanayo na mionzi;

- (ii) imefanya upimaji wa uthibitisho wa ufanyaji kazi wa vifaa 62 ambapo vifaa 17 vilitoka Tume ya Nguvu za Atomu Tanzania, Chrysos Corporation 12, Albizia Co Limited 2, Uganda 16, Tanzania Steel Pipe 2, PCS Energy Company 4, Stami Gold 1, Sunmaker 5, Aghakan health services 1 na Bulyankhulu goldmine 2;
- (iii) imesajili jumla ya vyanzo vipya vya mionzi 66 na hivyo kuwezesha nchi kuwa na jumla ya vyanzo vya mionzi 1,637 vilivyosajiliwa;
- (iv) imetoa vyeti 157 vya usajili kwa waliokidhi vigezo vya kusimamia utoaji wa mionzi kwa watu/wagonjwa, ufungaji, matengenezo, na uendeshaji wa vifaa vya mionzi;
- (v) imetoa leseni 595 ikiwa ni sawa na asilimia 119 ya lengo ambapo orodha ya leseni zilizotolewa ni kama ifuatavyo; kumiliki na kutumia vyanzo vya mionzi 493, kuingiza nchini vyanzo vya mionzi 67, utoaji wa vyanzo vya mionzi nje ya nchi 5, na usafirishaji wa vyanzo vya mionzi ndani ya nchi 30; na
- (vi) imekagua jumla ya vituo 324 vinavyotumia vyanzo vya mionzi ikiwa ni sawa na asilimia 72 ya lengo la kukagua vituo 450, ambapo

vituo 258 vilikuwa katika kanzidata na 66 vilikuwa vituo vipya.

C. TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU TUME YA TAIFA YA UNESCO (FUNGU 18)

89. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Tume ya Taifa ya UNESCO, imeendelea kuratibu, kuhamasisha na kusimamia utekelezaji wa mikataba na makubaliano ya kimataifa kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) imeratibu uanzishaji wa Kamati ya Kitaifa ya Kumbukumbu za Urithi wa Nyaraka wa Dunia itakayosimamia uingizaji wa kumbukumbu za nyaraka za Tanzania katika mfumo wa kidijiti wa Kumbukumbu za Urithi wa Dunia;
- (ii) imetoa elimu kuhusu umuhimu wa hifadhi hai pamoja na kuheshimu mipaka kati ya vijiji na hifadhi kwa Wananchi wanaoishi maeneo yanayopakana na Hifadhi Hai za Mazingira ambazo ni Jozan Chwaka Bay na Ziwa Manyara;
- (iii) imeratibu mafunzo kwa vikosi vya ulinzi vinavyoshiriki operesheni za ulinzi wa amani katika mataifa mbalimbali kwa lengo la kulinda nyara za kiutamaduni katika kipindi cha majanga ya kivita; na

- (iv) imetoa mafunzo kuhusu matumizi sahihi ya majukwaa ya habari katika kufikisha ama kupokea taarifa lengwa kwa waandishi na wadau wa habari 200 katika Mkoa wa Mwanza.

D. MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/26 KWA FUNGU 46

90. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2025/26, Serikali kupitia Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia imepanga kutekeleza vipaumbele vifuatavyo:

- (i) kuendelea na utekelezaji wa sera na mitaala, mapitio ya sheria na kuandaa miongozo ya utoaji wa elimu na mafunzo;
- (ii) kuongeza fursa na kuimarisha ubora wa mafunzo ya amali katika shule za sekondari na vyuo vya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi;
- (iii) kuongeza fursa na kuimarisha ubora wa elimu ya awali, msingi, sekondari na ualimu;
- (iv) kuongeza fursa na kuimarisha ubora wa elimu ya juu; na
- (v) kuimarisha uwezo wa nchi katika utafiti, matumizi ya sayansi, teknolojia na ubunifu ili kuchangia upatikanaji wa maendeleo endelevu. Katika hili, juhudi zaidi

zitatumika kupeleka vijana wa Kitanzania kusomea mambo ya sayansi ya nyuklia, mambo ya kompyuta na akili-unde kwenye vyuo bora vilivyo nje ya nchi.

a. Kuendelea na Utekelezaji wa Sera na Mitaala, Mapitio ya Sheria na Kuandaa Miongozo ya Utoaji Elimu na Mafunzo

91. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kutoa elimu kwa wadau wa elimu na umma kuhusu Sera ya Elimu na Mafunzo 2014, Toleo la 2023 na mitaala iliyoboreshwa kwa kutoa mafunzo kwa wathibiti ubora wa shule, walimu wa shule za msingi na sekondari, wakufunzi wa vyuo vya ualimu, maafisa elimu, wakufunzi, na wahadhiri wa vyuo vya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi na taasisi za elimu ya juu.

92. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itakamilisha mapitio ya Sheria ya Elimu, Sura 353 ili iendane na matakwa ya Sera ya Elimu na Mafunzo 2014, Toleo la 2023. Aidha, itakamilisha mapitio ya sheria katika taasisi ya Tume ya Taifa ya Sayansi na Teknolojia, Bodi ya Huduma ya Maktaba, Baraza la Taifa la Mitihani, Taasisi ya Elimu ya Watu Wazima Tanzania, Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi, Tume ya Vyuo Vikuu Tanzania, Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi, Taasisi ya Elimu Tanzania, Mamlaka ya Elimu Tanzania ili kuendana na sera pamoja na mikataba ya makubaliano ya kikanda na kimataifa.

93. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha zana mbalimbali za utekelezaji wa sera ikiwemo Mwongozo wa Upimaji na Tathmini katika Elimu, Mfumo wa Taifa wa Upimaji na Tathmini katika Elimu na Mfumo wa Taifa wa Mitaala kwa lengo la kuwezesha ufanisi katika utekelezaji wa sera.

94. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, itaendelea kuandaa na kuhuisha miongozo mbalimbali ya utoaji wa elimu na mafunzo nchini ili iendane na Sera ya Elimu na Mafunzo 2014, Toleo la 2023 na mitaala iliyoboreshwa kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itaandaa na kusambaza mwongozo wa utekelezaji wa kiunzi cha mahitaji na usambazaji wa walimu ili kuimarisha msawazo wa walimu kulingana na mahitaji;
- (ii) itaandaa mwongozo wa kitaifa wa kuwaendeleza kitaalamu wakufunzi na wafanyakazi wasio wakufunzi katika vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi;
- (iii) itaandaa mwongozo wa kitaifa wa ushirikiano baina ya viwanda na taasisi za elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi;
- (iv) itaandaa Mwongozo wa Kitaifa wa Utambuzi wa Ujuzi katika Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi;

- (v) itaandaa mwongozo wa kushughulikia masuala mtambuka katika taasisi 49 za elimu ya juu;
- (vi) itaandaa mwongozo wa uanzishaji wa kampuni bunifu (*spin-off companies*) na vituo vya ubunifu wa teknolojia (TICs) kwa taasisi za elimu ya juu za umma na binafsi pamoja na taasisi za utafiti wa maendeleo (RDIs);
- (vii) itahuisha miongozo na taratibu za udahili, upimaji na ithibati kwenye vyuo vya mafunzo ya ufundi stadi na shule za sekondari na ufundi;
- (viii) itahuisha mwongozo wa uanzishaji na usimamizi wa elimu ya watu wazima na elimu nje ya mfumo rasmi;
- (ix) itahuisha Mwongozo ya Uanzishaji na Usimamizi wa Programu ya Elimu ya Watu Wazima na Elimu Nje ya Mfumo Rasmi; na
- (x) itaandaa Mpango Mkakati wa Utekelezaji wa Mwongozo wa Kutambua na Kuwaendeleza Wanafunzi wenye Vipaji na Vipawa.

b. Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Mafunzo ya Amali katika Shule za Sekondari na Vyuo vya Amali

95. **Mheshimiwa Spika**, ili kuimarisha utoaji wa elimu ya amali katika shule za sekondari nchini, Serikali kupitia Mamlaka ya Elimu Tanzania itawezesha upanuzi wa shule 55 za sekondari kuwa sekondari za amali.

96. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha elimu ya amali inatolewa kulingana na Sera ya Elimu na Mafunzo, 2014, Toleo la 2023, Serikali itaendelea kuimarisha elimu ya ualimu kwa kujenga miundombinu na kuweka vifaa vya kisasa vya kufundishia na kujifunzia katika Chuo cha Ualimu Mtwara Kawaida (K) na Chuo cha Ualimu Mtwara Ufundi (U) ili kuviwezesha vyuo hivyo kuwa vyuo vya mafunzo ya ualimu wa amali.

97. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itaendelea kuongeza fursa za mafunzo ya amali (elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi) katika vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itasajili vyuo vya Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi 100 ambapo vyuo vya elimu ya ufundi 30 (*Technical Education Training Colleges*) na vyuo vya mafunzo ya ufundi stadi 70 (*Vocational Education Training Centres*), hivyo kuwa na jumla ya vyuo 504 vya elimu ya ufundi na vyuo 898

vya mafunzo ya ufundi stadi. Aidha, itasajili shule 100 za sekondari za ufundi;

- (ii) itadahili wanafunzi 265,000 wa elimu ya ufundi na mafunzo na ufundi stadi ambapo wanafunzi wa vyuo vya elimu ya ufundi 190,000 na wanafunzi wa vyuo vya mafunzo ya ufundi stadi 75,000 sawa na ongezeko la asilimia 43 ikilinganishwa na udahili wa mwaka 2024/25; na
- (iii) itatoa ithibati kwa vyuo 70 vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi hivyo kuwa na jumla ya vyuo 370 vilivyopata ithibati ili kuthibiti ubora wa mafunzo yanayotolewa katika vyuo hivyo.

98. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kujenga na kukarabati miundombinu ya vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi na vyuo vya maendeleo ya wananchi ili kuongeza fursa ya upatikanaji wa elimu ya amali kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itaendelea na ujenzi wa awamu ya pili ya vyuo 64 vya ufundi stadi (VETA) vya wilaya na chuo kimoja cha Mkoa wa Songwe. Aidha, itaanza ujenzi wa vyuo vitano (5) vya ufundi (Polytechnics college) katika Mkoa wa Rukwa, Kigoma, Mtwara, Morogoro na Zanzibar;

- (ii) itajenga hosteli tatu (3) katika vyuo vya maendeleo ya wananchi kwa lengo la kuongeza udahili wa wanafunzi walioacha shule kwa sababu mbalimbali. Aidha, itakarabati miundombinu katika vyuo 54 vya maendeleo ya wananchi;
- (iii) itaendelea na awamu ya pili ya ujenzi wa Chuo cha Ufundi Dodoma. Ujenzi huu utahusisha mabweni mawili (2) yenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 600 kwa wakati mmoja, maktaba yenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 1,000 kwa wakati mmoja, karakana mbili (2) zenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 300 kwa wakati mmoja, ujenzi wa nyumba 10 za watumishi na ukuta kuzunguka chuo;
- (iv) itaendelea na ujenzi wa maktaba ya kisasa yenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 1,000 kwa wakati mmoja katika Chuo cha Ufundi Arusha. Aidha, itakamilisha ujenzi wa mtambo wa kufua umeme kwa kutumia nguvu za maji katika Kituo cha Mafunzo Kikuletwa kwa ajili ya kutolea mafunzo kwa vitendo na kufanya upanuzi wa maabara ya udongo ili kuongeza uwezo wa kuhudumia wanafunzi wengi zaidi kukabiliana na mahitaji katika Chuo cha Ufundi Arusha;
- (v) itaendelea na ujenzi wa mabweni mawili (2) yenye uwezo wa kuhudumia na wanafunzi 1,536 (wanaume 768 na wanawake 768)

katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere Kampasi ya Karume. Vilevile, itaanza ujenzi wa jengo la madarasa na ofisi za wafanyakazi katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere kampasi ya Karume. Aidha, itaendelea na ujenzi wa jengo la utawala na ukumbi wa mihadhara katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere kampasi ya Pemba;

- (vi) itaendelea na ujenzi wa maktaba yenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 2,500 na ukumbi wa mihadhara utakaohudumia wanafunzi 1,000 kwa wakati mmoja katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere kampasi ya Kivukoni; na
- (vii) itaendelea na ujenzi wa ofisi ya makao makuu ya Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi - NACTVET ili kusogeza huduma za taasisi hizo katika Mji wa Serikali - Dodoma.

99. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kugharamia huduma ya chakula kwa wanafunzi 18,316 (Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya wanafunzi 800, Chuo cha Ufundi Arusha wanafunzi 790, Taasisi ya Teknolojia ya Dar es Salaam wanafunzi 1,276, vyuo 54 vya maendeleo ya wananchi wanafunzi 15,000 na vyuo 10 vya Ufundi vya wanafunzi wenye mahitaji maalum wanafunzi 450). Vilevile itagharamia mafunzo kwa vitendo viwandani (*Industrial Practical Training* –

IPT) kwa wanafunzi 2,085 (wanafunzi 873 wa Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam, wanafunzi 702 wa Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya na wanafunzi 510 wa Chuo cha Ufundi Arusha).

100. **Mheshimiwa Spika**, katika kusimamia na kuendeleza elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi nchini, Serikali itaendelea kuimarisha ithibati na uthibiti katika vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi pamoja na vyuo vya maendeleo ya wananchi ili kusimamia ubora wa mafunzo ya amali kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itafanya ufuatiliaji na tathmini ili kuimarisha shughuli za uthibiti ubora wauendeshaaji katika vyuo 504 vya elimu ya ufundi; vyuo 898 vya mafunzo ya ufundi stadi, vyuo 55 vya maendeleo ya wananchi na shule za sekondari 131 zinazotoa elimu ya amali;
- (ii) itahakiki mitaala 230 iliyokuzwa na vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi kwa lengo la kuhakikisha kuwa mafunzo yanayotolewa yanakidhi soko la ajira;
- (iii) itahuisha mfumo wa usajili na upimaji ili kujumuisha vyuo vya mafunzo ya ufundi stadi, vyuo vya maendeleo ya wananchi na shule za sekondari za ufundi; na

- (iv) itaandaa miongozo 12 kwa ajili ya utekelezaji wa Mradi wa Elimu na Kukuza Stadi za Kazi na Ujuzi (*Education and Skills for Productive Jobs-ESPJ*) katika taasisi zinazotekeleza maeneo ya vipaumbele.

101. **Mheshimiwa Spika**, ili kuboresha utoaji wa mafunzo katika fani mbalimbali za sayansi na teknolojia, Serikali itaanza utekelezaji wa Mradi wa Kuimarisha Elimu ya Ufundi ili Kuendana na Mahitaji ya Soko – Awamu ya Pili (*Tanzania Education Labour Market Survey – TELMS II*) utakaowezesha uanzishwaji wa vituo vya ujasiriamali, ubunifu na uhaulishwaji wa teknolojia. Aidha, vituo hivyo vitatoa mafunzo yatakayolenga kuendeleza na kubiasharisha bidhaa zinazotokana na kazi za ubunifu katika Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam, Chuo cha Ufundi Arusha, Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya na Taasisi ya Karume ya Sayansi na Teknolojia Zanzibar. Vilevile, itanunua vifaa vya kisasa vya kufundishia na kujifunzia ikiwemo vifaa vya maabara na karakana za uhandisi katika taasisi hizo zinazotekeleza Mradi.

102. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuimarisha Mfumo wa Usimamizi wa Takwimu za Elimu ya Juu na Kati (*Tertiary education Management Information System - TEMIS*) ili uwezeshaji kufuatilia wahitimu wa elimu ya ualimu, elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi na elimu ya juu kwa lengo la kubaini

uhusiano wa ujuzi waliopata wahitimu na soko la ajira.

103. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kutoa vifaa na zana vya kufundishia na kujifunzia katika vyuo vya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi ili kuimarisha ufundishaji kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itanunua vifaa vya kufundishia na kujifunzia katika vyuo vya VETA 98, vyuo 54 vya Maendeleo vya Wananchi na Chuo cha Ufundi Dodoma;
- (ii) itanunua vifaa vya kisasa vitakavyotumika katika maabara ya udongo, maji na mimea kwa lengo la kuboresha utoaji wa mafunzo kwa vitendo, uzalishaji na ushauri wa kitaalam kupitia Chuo cha Ufundi Arusha;
- (iii) itanunua zana, vifaa na mashine katika kituo cha mafunzo Kikuletwa - Chuo cha Ufundi Arusha (ATC); na
- (iv) itaendelea na ununuzi na kuweka vifaa tiba katika kituo cha afya katika Chuo cha Ufundi Arusha kwa lengo la kutoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wa programu ya vifaa tiba na kutoa huduma za afya kwa wanafunzi, wafanyakazi na wananchi wa maeneo jirani.

104. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia itachapa na kusambaza Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi, Kiunzi cha Ulinganifu wa Sifa za Kitaaluma na Mkakati wa Ugharamiaji wa Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi.

105. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuwaendele kitaalamu na kitaaluma wakufunzi wa vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi, vyuo vya maendeleo ya wananchi pamoja na walimu wa shule za sekondari za amali kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itatoa mafunzo kwa walimu 1,000 wa vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi kuhusu tathmini ya mitaala ya umahiri (*Competency Based Education and Training-CBET*) ili kuwawezesha walimu kufundisha na kufanya tathmini ya wanafunzi kwa kuzingatia umahiri;
- (ii) itatoa mafunzo kwa watumishi 26,000 wa vyuo vya elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi kuhusu mbinu za ufundishaji, upimaji na tathmini, pamoja na uthibiti na ithibati ya utoaji wa elimu ya ufundi na mafunzo ya ufundi stadi; na
- (iii) itatoa mafunzo kwa wahandisi watano (5) kutoka makao makuu ya Wizara na vyuo vya maendeleo ya wananchi katika utekelezaji wa uendeshaji wa shughuli za

Mradi wa Kukuza Stadi za Kazi kwa Ajili ya Shughuli za Kuzalisha na Kukuza Uchumi.

106. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia itaendelea kuboresha vituo vya umahiri kwa ajili ya kuimarisha utoaji wa mafunzo ya fani za kipaumbele kupitia Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam, Chuo cha Ufundi Arusha, Chuo cha Taifa cha Usafirishaji na Kituo cha Magonjwa ya Moyo – Mloganzila kwa kuongeza miundombinu ya ufundishaji na ujifunzaji.

c. Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Elimu ya Awali, Msingi, Sekondari na Ualimu

107. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuimarisha mazingira ya utoaji wa elimu ya awali ili kumuandaa mwanafunzi kujiunga na ngazi ya elimu ya msingi kulingana na miongozo na taratibu kwa kutoa elimu kwa wadau kuhusu kiunzi cha elimu ya awali.

108. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kushirikiana na sekta binafsi katika kuongeza fursa za elimu ya awali, msingi, sekondari na ualimu kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itasajili shule za msingi na sekondari takribani 785 ambapo awali pekee 32, awali na msingi 482 (Serikali 318 na zisizo za Serikali 164), sekondari 270 (Serikali 211 na zisizo za Serikali 59), chuo cha ualimu kimoja cha binafsi; na

- (ii) itafanya ubainishaji wa shule 60 zenye walimu wa kigeni na kuhakiki sifa zao. Aidha, itafanya uhakiki katika shule 100 (msingi 60 na sekondari 40) zilizosajiliwa kwa masharti na kufanya ufuatiliaji katika shule 200 (msingi 100 na Sekondari 100) zilizosajiliwa kwa ajili ya kuhuisha usajili.

109. **Mheshimiwa Spika**, miundombinu bora ni muhimu katika kuboresha na kuimarisha mazingira ya kufundishia na kujifunzia katika shule za msingi, sekondari na ualimu, kwa kutambua umuhimu huo Serikali itaendelea kujenga na kukarabati miundombinu katika taasisi hizo kama ifuatavyo:

- (i) itawezesha ujenzi wa madarasa 2,730 (shule za msingi 949 na sekondari 1,781) na mabweni 140 ili kuwezesha utekelezaji wa mpango wa elimu ya msingi ya lazima kwa miaka 10.
- (ii) itakarabati nyumba 20 za walimu (vyuo vya ualimu 10 na vyuo vya maendeleo ya wananchi 10). Aidha, itakarabati baadhi ya majengo katika vyuo vya ualimu nane (8) ambavyo ni Ilonga, Nachingwea, Morogoro, Bustani, Korogwe, Tukuyu, Vikindu na Bunda. Vilevile, itaanza ujenzi wa nyumba tatu (3) za wakufunzi katika chuo cha Ualimu Sumbawanga, Mhonda na Dakawa;

- (iii) itachimba visima nane (8) vya maji katika vyuo vya ualimu ambavyo ni Sumbawanga, Bunda, Shinyanga, Mwapwa, Songea, Tabora, Mandaka na Tarime; na
- (iv) itagharimia mafunzo kwa vitendo na huduma ya chakula kwa wanafunzi 15,750 wa vyuo 34 vya ualimu vya Serikali.

110. **Mheshimiwa Spika**, huduma ya uthibiti ubora wa elimu katika shule za awali, msingi, sekondari na vyuo vya ualimu ni muhimu katika kuhakikisha elimu inayotolewa katika taasisi hizo inazingatia taratibu na miongozo inayotolewa na Wizara. Kwa kutambua umuhimu huo, Serikali itaendelea kuimarisha huduma za uthibiti ubora kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itafanya tathmini ya jumla katika asasi 6,962 (shule za awali na msingi 5,527 sekondari 1,260, vyuo vya ualimu 72, vyuo vya maendeleo ya wananchi 53, na vituo 50 vya elimu ya watu wazima na mafunzo nje ya mfumo rasmi kwa lengo la kubaini ubora, hali ya uandikishaji, ufundishaji, usimamizi na uongozi shuleni na kutoa ushauri kwa walimu wa masomo; na

- (ii) itafanya ziara za ufuatiliaji kwa taasisi 1,260 (15%) zilizotembelewa katika tathmini ya jumla mwaka 2024/25 katika shule za awali na msingi 683, shule za sekondari 563, vyuo vya ualimu tisa (9) na vyuo vya maendeleo ya wananchi vitano (5) na kutoa ushauri kwa walimu wa masomo.

111. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itaendelea kuimarisha ofisi za uthibiti ubora wa shule ili kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa majukumu ya wathibiti ubora wa shule kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itajenga na kukarabati miundombinu (ofisi na uzio) katika Ofisi za Uthibiti Ubora wa Shule zifuatazo; Ifakara, Bukoba, Halmashauri ya Wilaya ya Ikungi, Halmashauri ya Mji Kasulu, Chalinze, Chato, Songea, Handeni, Nzega, Ileje, Longido, Mafia, Halmshauri ya Wilaya Morogoro na Halmashauri ya Manispaa ya Shinyanga; na
- (ii) itanunua magari mawili (2) kwa ajili ya Ofisi za Uthibiti Ubora wa Shule za halmashauri ya Wilaya ya Karagwe na Nzega kwa lengo la kuwezesha Wathibiti Ubora wa Shule kuzifikia shule kwa ajili ya kufanya tathmini ili kuboresha ufundishaji na ujifunzaji.

112. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kutambua na kukuza kazi za uandishi bunifu ili kuendelea kuibua waandishi wa fasihi ya kitanzania, kuongeza machapisho na kukuza tabia ya usomaji katika ngazi mbalimbali za elimu kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itaendelea kusimamia na kuratibu utoaji wa Tuzo ya Kitaifa ya Mwalimu Nyerere ya Uandishi Bunifu kwa lengo la kuwatambua na kuwazawadia waandishi mahiri wa kazi za fasihi; na
- (ii) itaendelea kuratibu shindano la uandishi wa insha kwa Nchi za Afrika Mashariki na Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika kwa wanafunzi 2,000 wa shule za sekondari.

113. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuimarisha upatikanaji wa vitabu vya elimu awali, msingi, sekondari na ualimu ili kufikia lengo la uwiano wa kitabu kimoja kwa mwanafunzi kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itachapa na kusambaza vitabu vya kiada na kiongozi cha mwalimu kwa elimu ya msingi darasa la tano, sekondari mkondo wa jumla kidato cha pili, sekondari mkondo wa amali kidato cha tatu na kidato cha sita kwa ajili ya wanafunzi wenye uoni hafifu na wasioona kwa lengo la kuboresha ufundishaji na ujifunzaji kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum;

- (ii) itaandaa maudhui ya kieletroniki kwa ngazi ya elimu ya msingi na sekondari na kuwajengea walimu uwezo wa kufundisha kwa kutumia teknolojia kwa lengo la kuimarisha matumizi ya TEHAMA katika kufundishia na kujifunzia;
- (iii) itachapa na kusambaza vifaa vya kufundishia na kujifunzia ili kuendana na Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014, Toleo la 2023 kwa shule 20,000 na vyuo vya ualimu 34;
- (iv) itachapa na kusambaza vitabu 3,500,000 vya masomo ya ufundi, sayansi na hisabati kwa Kidato cha 1, 2, 4 na 6;
- (v) itaandaa vitabu vya masomo ya hisabati na sayansi Kidato cha Pili katika mfumo wa kidijiti;
- (vi) itachapa vitabu vya masomo ya awali ya ufundi (*pre-vocational subjects*) na moduli kwa wanafunzi wapya wa Mpango wa Elimu kwa njia Mbadala; na
- (vii) itatathmini miswada ya vitabu na vifaa vya kielimu vinavyowasilishwa na wadau mbalimbali kwa lengo la kutumika katika shule za msingi na sekondari ili kuhakikisha kuwa vifaa na machapisho husika yanaandaliwa kwa kuzingatia mahitaji ya kielimu na maadili ya nchi yetu na itaendelea

kununua na kusambaza vitabu katika maktaba 15 za jamii.

114. **Mheshimiwa Spika**, mafunzo endelevu ni muhimu katika kuendeleza taaluma na kuimarisha utendaji kazi wa walimu, wakufunzi, wathibiti ubora wa shule na wasimamizi wa elimu nchini. Hivyo, kwa kutambua umuhimu huo, Serikali itatoa mafunzo kwa walimu 13,784, maafisa elimu 488, wathibiti ubora 544, wakufunzi 100, wanafunzi 5,172 na walezi 100 wa skauti katika maeneo mbalimbali ikiwemo usawa wa kijinsia, masomo ya biashara na ufundi, ufundishaji wa elimu ya awali, utawala bora na menejimenti ya elimu, ushauri na unasihi, pamoja na utoaji wa huduma kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum.

115. **Mheshimiwa Spika**, Serikali, pia itaendelea kufanya ufuatiliaji wa utekelezaji wa mipango na miongozo inayotolewa na Wizara ili kuhakikisha elimu ya msingi, sekondari inatolewa kwa ufanisi kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itafanya ufuatiliaji wa utekelezaji wa Mwongozo wa Elimu ya Watu Wazima na Elimu Nje ya Mfumo Rasmi;
- (ii) itafanya ufuatiliaji wa utekelezaji wa Mwongozo wa Kuwarejesha wanafunzi wa shule za msingi na sekondari shuleni;

- (iii) itafanya ufuatiliaji wa utekelezaji wa mtaala ulioboreshwa kwa shule za msingi, sekondari na vituo vya elimu nje ya mfumo rasmi; na
- (iv) itafanya ufuatiliaji wa vifaa vya kufundishia na kujifunzia vilivyotolewa kwa wanafunzi wenye mahitaji maalumu katika shule za Msingi 1,260 na Sekondari 45.

116. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itaendelea kuimarisha ufuatiliaji, tathmini na ujifunzaji katika afua zinazopangwa na kutekelezwa kupitia miradi na programu mbalimbali inayotekelezwa katika ngazi zote za elimu ikiwemo ujenzi, ukarabati, mafunzo, uandaaji na uhuishaji wa mifumo, miongozo na nyaraka zingine za usimamizi wa utoaji wa elimu zinakuwa na thamani ya fedha iliyotarajiwa.

117. **Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha mafunzo ya uongozi na usimamizi wa elimu nchini, Serikali kupitia Wakala wa Maendeleo ya Uongozi nchini itatekeleza yafuatayo:

- (i) itafanya tafiti tatu (3) katika maeneo ya uongozi na usimamizi wa elimu kwa lengo la kutatua changamoto zinazojitokeza katika uongozi na usimamizi wa elimu nchini;
- (ii) itatoa huduma ya ushauri wa kitaalamu kwenye maeneo sita (6) katika uongozi, usimamizi na uthibiti ubora wa shule ili

kuwajengea uwezo wa kusimamia utoaji wa elimu; na

- (iii) itaanza ujenzi wa ukumbi mtambuka katika Wakala wa Maendeleo ya Elimu- ADEM.

118. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuongeza fursa za elimu kupitia vituo mbalimbali vya utoaji wa elimu kwa njia mbadala ili kuhakikisha kila mwanafunzi anakamilisha mzunguko wa elimu na kuimarisha huduma ya usimamizi wa elimu nchini, katika kufikia azma hiyo, Serikali kupitia Taasisi ya Elimu ya Watu Wazima itatekeleza yafuatayo:

- (i) itawawezesha wasichana 3,000 walioacha shule kutokana na sababu mbalimbali kupata elimu ya sekondari kwa njia mbadala;
- (ii) itafanya utafiti wa kitaifa kuhusu hali ya kisomo na elimu kwa umma utakaoboresha utekelezaji wa mkakati wa kisomo na elimu kwa umma;
- (iii) itatoa fursa za mafunzo ya kuwajengea ujuzi vijana walio nje ya shule kupitia Mpango wa Elimu Changamani (IPOSA) kutoka vijana 6,500 kwa mwaka 2024/25 hadi vijana 22,500 kwa mwaka 2025/26;
- (iv) itaendesha Mitihani ya majaribio kwa wanafunzi waliopo katika vituo 191 vya

Elimu kwa njia mbadala, ikiwemo wasichana walio katika mazingira magumu hatua ya I. Vilevile, itaendesha Tathmini ya Kitaifa ya Kidato cha Pili (NFTA) kwa wanafunzi 1,600 wa Elimu kwa njia Mbadala walio katika mazingira magumu;

- (v) itaongeza fursa za utoaji wa elimu ya sekondari kwa njia mbadala kwa kuongeza udahili wa wanafunzi kutoka 11,762 kwa mwaka 2024/25 hadi 15,000 kwa mwaka 2025/26; na
- (vi) itajenga ofisi na madarasa katika mikoa ya Dodoma, Mbeya, Katavi na Mara na kufanya ukarabati wa miundombinu ya ufundishaji na ujifunzaji katika mikoa wa Dar es Salaam, Mwanza na Morogoro.

119. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kutoa ufadhili wa masomo kwa walimu 2,000 watakaosoma Stashahada ya Ualimu wa Elimu Maalum na kuendelea kuimarisha utoaji wa elimu jumuishi kwa wanafunzi na walimu wa elimu ya awali, msingi, sekondari na ualimu ikiwa ni moja ya jitihada ya kuondoa vikwazo vya kimfumo kwa kuimarisha huduma ya ubainishaji na upimaji, mafunzo, uandaaji wa miongozo kwa ngazi zote za elimu.

120. **Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha upimaji na tathmini ya elimu ya msingi, sekondari na vyuo vya ualimu, Serikali kupitia Baraza la Mitihani la Taifa itatekeleza yafuatayo:

- (i) itaendelea na upimaji wa Kitaifa wa Darasa la Nne kwa watahiniwa 1,993,040 wanaotarajiwa kufanya upimaji huo mwezi Oktoba, 2025;
- (ii) itaendelea na Upimaji wa Kitaifa wa Kidato cha Pili kwa watahiniwa 1,086,107 wanaotarajiwa kufanya upimaji huo mwezi Novemba, 2025;
- (iii) itaendesha Mtihani wa Kumaliza Elimu ya Msingi kwa watahiniwa 1,339,988 wanaotarajiwa kufanya mtihani huo mwezi Septemba, 2025;
- (iv) itaendesha Mtihani wa Kidato cha Nne na Mtihani wa Maarifa kwa watahiniwa 588,409 wanaotarajiwa kufanya mitihani hiyo mwezi Novemba, 2025;
- (v) itaendesha Mtihani wa Kidato cha Sita kwa watahiniwa 133,973 wanaotarajiwa kufanya mtihani huo mwezi Mei, 2026;
- (vi) itaendesha Mtihani wa Diploma ya Ualimu kwa watahiniwa 10,840 wanaotarajiwa kufanya mtihani huo mwezi Mei, 2026;

- (vii) itaendesha Upimaji wa Umahiri wa Kusoma, Kuandika na Kuhesabu (KKK) kwa wanafunzi 1,998,400 wanaotarajiwa kufanya upimaji wa Darasa la Pili mwezi Oktoba, 2025;
- (viii) itaongeza uwezo wa kuchapa Mitihani kwa kununua na kusimika mashine ya kisasa ya uchapaji na kuandaa Kiunzi cha Upimaji cha Taifa; na
- (ix) itawajengea uwezo walimu 550 katika utekelezaji wa tathmini ya ndani ya shule.

121. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaanza utekelezaji na uendeshaji wa Bodi ya Kitaalamu ya Walimu ili kuhakikisha walimu wanaohitimu katika vyuo vinavyotoa mafunzo ya elimu ya ualimu vinavyotambulika na Serikali wanapata usajili utakaowawezesha kutambulika ndani na nje ya nchi pamoja na kuendeleza utaalamu wao. Aidha, bodi itawezesha usajili na uendelezaji wa walimu wote walioajiriwa katika shule za Serikali na zisizo za Serikali.

122. **Mheshimiwa Spika**, vilevile Serikali itaboresha miundombinu katika vyuo vya ualimu nchini kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itaanza ujenzi wa nyumba tatu (3) za wakufunzi katika chuo cha Ualimu Sumbawanga, Mhonda na Dakawa. Vilevile, itaendelea na ukamilishaji wa ujenzi wa miundombinu katika chuo cha ualimu Mpwapwa na Kleruu;

- (ii) itaanza ujenzi wa jengo la utawala katika vyuo vya ualimu vifuatavyo: Tarime, Kinampanda, Kitangali, Mpuguso, Shinyanga na Ndala na ujenzi wa miundombinu ya michezo katika chuo cha ualimu Dakawa na Butimba na mabweni ya wasichana katika vituo viwili vinavyotoa elimu kwa njia mbadala; na
- (iii) itanunua na kusambaza vifaa vya kujifunzia na kufundishia katika vyuo 34 vya ualimu vya Serikali na itanunua na kusambaza vifaa vya maabara katika vyuo 13 vya ualimu vya Serikali.

123. **Mheshimiwa Spika**, itaratibu mashindano ya walimu kuhusu njia mbalimbali za ujifunzaji na ufundishaji kwa walimu wa sayansi wa sekondari na masomo mbalimbali katika shule za msingi kwa lengo la kuboresha mbinu za ufundishaji na ujifunzaji zinazosisitizwa katika mtaala ulioboreshwa. Aidha, mashindano haya ni njia mojawapo ya kutoa motisha kwa walimu katika kutumia mbinu sahihi za ufundishaji na ujifunzaji.

124. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itawezesha ushiriki wa vijana wa rika balehe kushiriki mkutano wa pamoja kati ya Serikali na wadau na maadhimisho ya siku ya wasichana na wanawake katika sayansi yanayoadhimishwa kila mwaka Februari 11.

125. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaandaa Mpango wa Sekta ya Elimu wa Kukabiliana na Majanga na Mabadiliko ya Tabianchi. Aidha, itazitambua shule zilizokabiliwa na majanga na zile ambazo zipo kwenye hatari ya kukumbwa na majanga na kuweka mikakati ya kukabiliana nayo.

126. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa elimu jumuishi na elimu kwa watu wazima kwa lengo la kujenga uelewa kwa watanzania kuhusu fursa mbalimbali za elimu zilizopo kwa makundi yote katika jamii kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itatoa elimu kwa wadau kuhusu Mwongozo wa Ujumuishi wa Matumizi ya Kidijiti katika Shule na Vyuvo vya Ualimu; na
- (ii) itajenga uelewa kuhusu haki na wajibu wa watu wenye ulemavu kupitia Maadhimisho ya siku ya watu wenye ulemavu duniani, wiki ya viziwi, siku ya fimbo nyeupe kwa wasioona, na siku ya breli na wenye ualbino.

127. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itafanya utafiti wa utekelezaji wa Mwongozo wa Urejeshaji wa Wanafunzi Shuleni. Utafiti huu utalenga kubaini changamoto zinazojitokeza katika mchakato wa urejeshaji wa wanafunzi waliokatisha masomo, athari chanya za utekelezaji wake, pamoja na mapendekezo ya kuboresha utekelezaji wa mwongozo huo.

128. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itafanya maadhimisho ya juma la elimu ya watu wazima kitaifa na itaendelea kuwezesha ushiriki katika michezo kwa wanafunzi wa vyuo vya ualimu, vyuo vya maendeleo ya wananchi na wafanyakazi kupitia Umoja wa Michezo na Taaluma Shule za Msingi Tanzania (UMITASHUMTA), Umoja wa Michezo wa Shule za Sekondari Tanzania (UMISSETA) na Shirikisho la Vyama vya Michezo vya Shule za Sekondari Afrika Mashariki - FEASSA.

d. Kuongeza Fursa na Kuimarisha Ubora wa Elimu ya Juu

129. **Mheshimiwa Spika**, katika kuongeza fursa za Elimu ya Juu nchini kupitia Tume ya Vyuo Vikuu Tanzania, Serikali itatekeleza yafuatayo:

- (i) itaendelea kuratibu udahili wa wanafunzi 150,000 wa mwaka wa kwanza wanaotarajiwa kujiunga na programu mbalimbali za masomo katika vyuo vya elimu ya juu;
- (ii) itakagua asasi 10 zinazoratibu wanafunzi wanaokwenda kusoma nje ya nchi kwa lengo la kuzitambua na kuzisajili zitakazokidhi vigezo au kuhuishia usajili. Aidha, itafanya tathmini ya maombi ya wanafunzi wanaotarajiwa kuomba udahili katika vyuo vikuu nje ya nchi kwa lengo la kuwapatia uhakika kwamba vyuo wanavyotaka kujiunga vina ithibati za mamlaka husika;

- (iii) itakagua ubora wa vyuo vikuu 25 na kufanya tathmini ya mitaala 400 ya vyuo vikuu kwa lengo la kuipatia au kuhuisha ithibati kuendana na mahitaji ya soko la ajira;
- (iv) itaanzisha programu mpya tatu (3) za kikanda zenye hadhi ya kimataifa katika Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam kampasi kuu na kampasi ya Mwanza. Programu hizo ni *Bachelor of Engineering in Cyber Security*, *Bachelor of technology and laboratory science* na *Diploma in Leather Processing and Allied Technologies*; na
- (v) itafanya tathmini ya utambuzi wa maombi ya tuzo 5,000 za wahitimu zilizotolewa katika vyuo vikuu vya nje na kuzitambua zitakazokidhi vigezo.

130. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itaendelea kutoa mikopo na ufadhili kwa wanafunzi wenye sifa ili kuongeza fursa za elimu ya juu nchini kama ifuatavyo:

- (i) itaongeza idadi ya wanafunzi wanaonufaika na mikopo ya elimu ya juu kutoka 245,314 mwaka 2024/25 hadi wanafunzi 252,773 (mwaka wa kwanza 88,320 na wanaoendelea 164,453) mwaka 2025/26;
- (ii) itaendelea kutoa mikopo kwa wanafunzi 10,000 wa ngazi ya stashahada katika fani

za kipaumbele ikiwemo Sayansi, Teknolojia, Uhandisi na Hisabati;

- (iii) itaendelea kutoa ufadhili kwa wanafunzi 2,630 wenye ufaulu wa juu katika masomo ya sayansi kupitia **SAMIA Skolashipu** ambapo kati ya hao wanafunzi wa mwaka wa kwanza 1,220, shahada za umahiri 80 na wanafunzi wanaoendelea 1,330; na
- (iv) itaendelea kutoa ufadhili wa masomo kwa wanafunzi 50 wenye ufaulu wa juu katika masomo ya sayansi hususan wanafunzi wa kike waliohitimu mitihani ya kitaifa ya kidato cha sita na shahada za awali kupitia Chuo Kikuu Dar es Salaam.

131. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuimarisha ukusanyaji wa mikopo iliyoiva yenye thamani ya Shilingi bilioni 210.2 kutoka sekta za umma, binafsi na zisizo rasmi kwa kuwatambua wanufaika wapya 40,000 na kufanya ukaguzi kwa waajiri 8,000 kuhusu umuhimu wa utii wa Sheria ya Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu.

132. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha mapitio ya tathmini ya majukumu na muundo wa Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (*Higher Education Students' Loans Board-HESLB*) ili kutengeneza taasisi itakayowezesha uwepo wa uendelevu wa kutoa mikopo ya elimu ya juu kulingana na mahitaji.

133. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itaendelea kuboresha mazingira ya kufundishia na kujifunzia katika vyuo vikuu kwa kujenga na kukarabati miundombinu mbalimbali kama ifuatavyo:

- (i) itaendelea na awamu ya tatu ya ujenzi wa maktaba ya kisasa yenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 1,500 katika Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Mkwawa;
- (ii) itaendelea na upanuzi wa Hosteli za wanafunzi na uwekaji wa samani katika Hosteli ya Dkt. J.P.J. Magufuli (*Blocks A na E*) katika Chuo Kikuu cha Dar es Salaam;
- (iii) itaendelea na ujenzi wa Kituo cha Umahiri cha Magonjwa ya Moyo (Awamu ya II) katika Kituo cha Taaluma ya Afya cha Mloganzila;
- (iv) itaendelea na ukamilishaji wa ujenzi wa jengo la maktaba lenye uwezo wa kuhudumia watumiaji 2,500 kwa wakati mmoja pamoja na ujenzi mpya wa hosteli ya wanafunzi katika Chuo Kikuu cha Ushirika Moshi; na
- (v) itaanza ujenzi na ukarabati na utoaji wa vifaa vya kufundishia na kujifunzia katika Chuo cha Elimu ya Juu - Zanzibar kupitia Mamlaka ya Elimu Tanzania.

134. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itaendelea kuboresha miundombinu katika Taasisi za Sayansi na Teknolojia kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itakamilisha jengo la kiwanda cha kufundishia katika Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela na itaendelea na ujenzi wa hosteli yenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 500 katika Taasisi hiyo;
- (ii) itakamilisha ujenzi wa majengo yafuatayo: jengo maalum la Sayansi, Teknolojia na Ubunifu (STI) lenye maeneo matatu (3) ya atamizi litakalohudumia watumiaji 100; Kituo kimoja (1) cha Ubunifu chenye uwezo wa kuhudumia watu 150; maabara moja (1) ya Kifani “*Prototyping*” yenye uwezo wa kuhudumia wanafunzi 50; chumba kimoja (1) kwa ajili ya makumbusho ya kisayansi chenye uwezo wa kuhudumia watu 200; chumba kimoja (1) cha maktaba chenye uwezo wa kuhudumia watu 50; chumba kimoja (1) cha *Server*; vyumba viwili (2) vya mikutano vyenye uwezo wa kuhudumia watu 400;
- (iii) itakamilisha ukarabati wa majengo ya Tume ya Sayansi na Teknolojia; na ununuzi wa vifaa katika majengo husika; na
- (iv) itaanza ukarabati katika vituo viwili (2) vya Umahiri na Ubunifu na Uhaulishaji wa

Teknolojia (CEITT) ambavyo ni Taasisi ya Teknolojia Dar es Salaam (DIT) na Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya – (MUST).

135. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea na ujenzi na ukarabati katika taasisi 19 za elimu ya juu zinazotekeleza Mradi wa Elimu ya Juu kwa Mageuzi ya Kiuchumi. Miundombinu hiyo ni pamoja na ujenzi wa kumbi za mihadhara, madarasa, hosteli na ofisi.

136. **Mheshimiwa Spika**, ili kuimarisha ushirikiano wa kitaifa, kikanda na kimataifa katika kuendeleza elimu ya juu ikiwa ni pamoja na kuongeza fursa za Elimu ya Juu, Serikali itaendelea kutoa ufadhili kwa wanafunzi 15 kutoka China wanaosoma Lugha ya Kiswahili katika Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kwa lengo la kukuza na kubiasharisha Lugha ya Kiswahili. Vilevile, itatoa ufadhili kwa wanafunzi wawili (2) raia wa Oman na wanafunzi watano (5) raia wa Hungaria kusoma katika vyuo vikuu vya hapa nchini kulingana na mikataba na utaratibu. Vilevile, itaimarisha uhusiano wa kiutendaji kati ya taasisi 15 za elimu ya juu na sekta binafsi/viwanda ili kuwezesha wanafunzi kupata nafasi za kujifunza kwa vitendo.

137. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuboresha ufanisi wa utendaji kazi na kuongeza idadi ya wanataaluma wenye sifa kwa kuwajengea uwezo watumishi wa taasisi za elimu ya juu na taasisi za sayansi na teknolojia kwa kuwawezesha

watumishi 1,834 kuhudhuria mafunzo ya muda mfupi na watumishi takribani 578 kuhudhuria mafunzo ya muda mrefu katika ngazi ya shahada ya uzamivu na shahada ya umahiri.

138. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, itaendelea kuimarisha Mafunzo Endelevu ya Walimu Kazini katika fani za Sayansi, Teknolojia, Uhandisi, Hisabati na maendeleo ya TEHAMA kupitia Chuo Kikuu cha Dodoma ndaki ya Elimu. Vilevile, itaendelea kuadhimisha Wiki ya Elimu Kitaifa ya Elimu, Ujuzi na Ubunifu kwa lengo la kutoa elimu kwa umma kuhusu kazi zinazotekezwa na Wizara.

139. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuimarisha matumizi ya Teknolojia katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuwezesha taasisi 17 za elimu ya juu kutumia Teknolojia kidigiti katika kufundishia na kujifunzia pamoja na mifumo ya usimamizi na utoaji wa huduma. Aidha, itatengeneza mfumo wa kufundishia mtandaoni na kuandaa programu za ufundishaji kwa njia ya kielektroniki na kuboresha miundombinu ya mawasiliano, teknolojia na habari pamoja na elimu katika nyanja hiyo kwa wafanyakazi.

140. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuimarisha utoaji wa elimu jumuishi kwa wanafunzi na walimu katika taasisi za elimu ya juu ikiwa ni jitihada za kuondoa vikwazo vya kinfumo na kimuundo vinavyoondoa usawa katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itawezesha ushiriki wa viongozi wa elimu 420, watumishi 30, wanafunzi wenye ulemavu 20 na wasio na ulemavu 370 kutoka taasisi 10 za elimu ya juu kushiriki kongamano kuhusu elimu jumuishi ili kuongeza uelewa wa elimu jumuishi kwa jamii;
- (ii) itatoa mafunzo kuhusu usaidizi wa wanafunzi wenye mahitaji maalum kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum 205, wakatubi 19 na maafisa TEHAMA 19 kutoka taasisi za elimu ya juu;
- (iii) itaimarisha ujifunzaji na ufundishaji kwa wanafunzi wenye mahitaji maalumu kwa kugharamia ununuzi wa vifaa vya kufundishia na kujifunzia kwa wanafunzi 51 pamoja na vifaa vya utafiti kwa wanataaluma ili kuhakikisha kuwa watu wenye mahitaji maalum wanapata fursa sawa za elimu; na
- (iv) itatoa mafunzo kuhusu matumizi ya teknolojia saidizi kwa wanafunzi 100 na watumishi 35 wenye mahitaji maalum katika taasisi 19 za elimu ya juu.

141. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuimarisha masuala mtambuka ikiwemo mazingira, masuala ya kijinsia na elimu ya afya katika taasisi za elimu ya juu kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itatoa mafunzo kuhusu masuala ya ukatili wa kijinsia kwa washiriki 5,450 kutoka taasisi za elimu ya juu;
- (ii) itawezesha mafunzo kwa taasisi 20 za elimu ya juu kuhusu masuala ya usalama wa mazingira na kijamii ili kuongeza uelewa wa utunzaji wa mazingira; na
- (iii) itaendelea kuwezesha ushiriki katika michezo kwa wanafunzi na wafanyakazi wa taasisi za elimu ya juu kupitia Shirikisho la Michezo Vyuvo vya Elimu ya Juu Tanzania (SHIMIVUTA) na Shirikisho la Michezo ya Mashirika ya Umma (SHIMUTA).

142. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali, itaendelea na maandalizi ya Dira ya Taifa ya Elimu ya Juu 2050 itakayotoa mwongozo wa mfumo wa elimu ya juu kulingana na mahitaji ya nchi.

e. Kuimarisha Uwezo wa Nchi katika Utafiti, Matumizi ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu ili Kuchangia Upatikanaji wa Maendeleo Endelevu.

143. ***Mheshimiwa Spika***, ili kuendana na mabadiliko ya sayansi, teknolojia na ubunifu kikanda na kimataifa, Serikali itaendelea na mapitio ya Sera ya Taifa ya Sayansi na Teknolojia (1996) ili kuwa na sera inayoakisi hali halisi na mahitaji ya sasa katika Sayansi, Teknolojia na Ubunifu. Vilevile, itafanya tathmini ya Sera ya Taifa

ya Utafiti na Maendeleo 2010, Sera ya Taifa ya Bioteknolojia 2010 na Sera ya Taifa ya Teknolojia ya Nyuklia 2013 ili kubaini hali halisi ya utekelezaji wa sera hizo;

144. **Mheshimiwa Spika**, wabunifu na kazi za ubunifu ni chachu katika kuzalisha teknolojia mpya, kutatua changamoto za kijamii na kuchangia katika maendeleo ya nchi. Katika kutambua umuhimu huo, Serikali itaendelea kuwabaini na kuwaendeleza wabunifu wa kitanzania katika nyanja za sayansi, teknolojia na ubunifu kwa kuratibu na kuwezesha Mashindano ya Kitaifa ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu (MAKISATU).

145. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali itaanza utekelezaji wa mfuko wa “*SAMIA Innovation Fund*” wenye thamani ya **Shilingi Bilioni 2.3** utakaotoa mikopo nafuu kwa wabunifu kwa lengo la kuendeleza na kubiasharisha ubunifu pamoja na kutoa fursa za ajira kwa watanzania kupitia kazi za ubunifu.

146. **Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha ubora wa kazi za watafiti na kukuza ushindani wa kitaaluma, Serikali itaendelea kutoa tuzo yenye thamani ya **Shilingi milioni 50** kwa utafiti utakaochapishwa katika majarida yenye hadhi ya juu kimataifa ili kuwahamasisha watafiti na wabunifu kuchapisha na kusambaza matokeo ya kazi zao na kuweza kutumika na wananchi,

watunga sera na watoa maamuzi kwa maendeleo endelevu.

147. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kwa mara ya kwanza itatoa ufadhili kwa wanafunzi waliopata ufaulu wa juu katika matokeo ya kidato cha sita kwenye mchepuo wa masomo ya Sayansi ili waweze kujiunga na masomo katika ngazi ya shahada ya kwanza katika vyuo vikuu mahiri duniani kusomea taaluma za *Data Science* ikiwemo *Artificial Intelligence (AI)*, *Machine Learning (ML)* na sayansi za mwelekeo huo. Program hiyo itaitwa *Mama Samia Scholarship Extended for Data Science, Artificial Intelligence (AI) and Allied Sciences (Mama Samia 360 – DSP/AI+)*.

148. **Mheshimiwa Spika**, Lengo la programu ya **Mama Samia 360 – DSP/AI+** ni kutengeneza wataalam mahiri katika masuala ya *Data Science* ili waweze kushindana na kufanya kazi popote duniani. Mkakati wa utekelezaji umegawanyika katika ngazi tatu kama ifuatavyo:

- (i) Ngazi ya kwanza ni kuwajengea uwezo vijana waliomaliza kidato cha sita kupitia kambi maalum (Preparatory Camp) ili kuwaandaa kujiunga na vyuo vikuu mahiri duniani katika taaluma za *Data Science* kwa kupewa mafunzo na wataalam wabobezi kutoka sekta binafsi na wataalam wazawa wanaoishi nje ya nchi (diaspora). Mafunzo hayo yatatolewa kwa takribani miezi 10 na yatahusu: kujenga msingi katika matumizi

ya kompyuta, programming na uchambuzi wa mifumo; *soft skills* ikiwa ni pamoja na uongozi; ufanisi wa lugha; uzalendo; na utamaduni wa nchi watakazokwenda kusoma. Aidha, washiriki watapata cheti cha ushiriki chenye hadhi ya kimataifa;

- (ii) Ngazi ya pili ni kuwezesha vijana (waliopitia kambini) kupata udahili katika vyuo vikuu mbalimbali duniani na kuwasaidia kutafuta skolashipu katika sehemu mbalimbali;
- (iii) Ngazi ya tatu ni kutoa ufadhili kwa vijana wenye Shahada ya Kwanza kwenda kuongeza ubobezi kupitia Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela na *Indian Institute of Science and Technology* kampasi ya Zanzibar.

149. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza nia ya kuongeza wataalamu wabobezi katika nyanja ya sayansi na teknolojia ya nyuklia, Serikali kupitia **SAMIA Extended Skolashipu** itaendelea kutoa ufadhili kwa Watanzania wenye ufaulu wa juu katika fani za Sayansi na Teknolojia ya Nyuklia kwa ngazi ya shahada ya kwanza ili kuweza kujiunga na masomo ya shahada za juu.

150. **Mheshimiwa Spika**, tafiti ni nyenzo muhimu katika kuongeza maarifa mapya, kuchochea maendeleo ya uchumi na kutatua changamoto mbalimbali za kijamii. Serikali kwa kutambua umuhimu huo itatekeleza yafuatayo:

- (i) itaendelea kuwekeza katika miundombinu ya kitaifa ya utafiti na ubunifu ili kuongeza ufanisi katika kazi za ubunifu na ubiasharishaji wa teknolojia na bidhaa zenye mchango mkubwa katika ujenzi wa uchumi wa viwanda;
- (ii) itaimarisha kazi za utafiti katika taasisi za elimu ya juu na taasisi za kitafiti kwa kuendelea na miradi ya tafiti 130 na kuanza miradi mipya ya utafiti 155 katika maeneo ya kimbakati ikiwemo elimu, sayansi, teknolojia, ardhi, mazingira, mazao ya kilimo, sayansi ya jamii, uongozi, biashara, afya, misitu na uvuvi; na
- (iii) itaendelea kuimarisha makundi ya kitafiti (*Research Clusters*) kwa kutoa mafunzo kwa viongozi wa makundi hayo ili kujenga uwezo wa ndani wa kuandaa na kufanya tafiti zenye tija katika kutatua changamoto za afya.

151. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha nchi inaendana na kasi ya mabadiliko ya teknolojia duniani pamoja na kukidhi mahitaji ya sasa na ya baadaye ya sayansi, teknolojia na ubunifu, Serikali itaendelea kutekeleza yafuatayo:

- (i) itakamilisha mapitio ya Muundo wa Tume ya Taifa ya Sayansi na Teknolojia (COSTECH) kwa lengo kuimarisha ufanisi wa utendaji kazi wa Tume hiyo na kuongeza mchango wa

sayansi, teknolojia na ubunifu kwa maendeleo ya kiuchumi na kijamii;

- (ii) itaendelea kuboresha mifumo ya TEHAMA inayounganisha taasisi za Maendeleo ya Utafiti, Taasisi za Elimu ya Juu na mifumo ya uratibu wa utafiti na ubunifu katika Tume ya Sayansi na Teknolojia;
- (iii) itaendelea kufadhili tafiti 40 (mabadiliko ya tabia nchi 19 na uzalishaji wa viwanda 21) ili kukabiliana na changamoto za kimazingira na kuimarisha uwezo wa Taifa katika maendeleo ya viwanda, uchumi na ustawi wa wananchi kwa ujumla;
- (iv) itaendelea kugharamia vigoda viwili (2) vya utafiti pamoja na vituo vya umahiri katika Taasisi ya Afrika ya Sayansi na Teknolojia ya Nelson Mandela na Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo ili kuendelea kujenga mtandao wa kitaaluma katika maeneo husika; na
- (v) itaendelea na maandalizi ya Dira ya Taifa ya Teknolojia 2050 inayojumuisha maeneo ya elimu, lugha, mawasiliano, maliasili, biashara, afya, kilimo, mifugo, uvuvi, haki za binadamu na maendeleo ya watu na TEHAMA ili kuimarisha mwelekeo wa kimkakati wa kuendeleza sayansi, teknolojia na ubunifu nchini.

152. **Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha usambazaji wa maarifa, uhamasishaji wa mijadala ya kitaaluma na kuhakikisha matokeo ya kazi za utafiti yanatumika katika kutatua changamoto za kijamii na kiuchumi kwa maendeleo endelevu ya Taifa, Serikali itachapisha machapisho 135 ya kitaaluma katika ngazi ya Kitaifa na Kimataifa kwa lengo la kueneza matokeo ya tafiti kwa jamii pamoja na kuandaa jarida la uongozi kwa lengo la kuongeza ujuzi kwa jamii. Aidha, itaongeza idadi ya majarida ya kitaifa na kimataifa kutoka 24 hadi kufikia 28.

153. **Mheshimiwa Spika**, Serikali inatambua mchango wa kazi za ubunifu zinazofanywa na wabunifu wetu katika kuleta maendeleo yao na taifa kwa ujumla. Katika kufikia azma hiyo, Serikali itatekeleza yafuatayo:

- (i) itaendelea kuwaibua, kuwatambua na kuwaendeleza wabunifu wa ndani ili kuimarisha kazi zao pamoja na kuwaunganisha na wadau mbalimbali wa maendeleo kwa lengo la kukuza ubunifu wao kufikia hatua ya kuingizwa sokoni na hivyo kuchangia ukuaji wa uchumi wa Taifa na kuboresha maisha yao kwa ujumla;
- (ii) itawezesha idadi ya bunifu na teknolojia 13 zilizoendelezwa kuingia sokoni na hivyo kuongeza idadi ya bunifu na teknolojia zilizoingia sokoni kutoka 42 hadi 55;

- (iii) itafanya ufuatiliaji wa ubunifu ulioendelezwa na ulioainishwa kupitia Mashindano ya Kitaifa ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu (MAKISATU);
- (iv) itaboresha na kuongeza mahusiano na taasisi nyingine ndani na nje ya nchi ili kuleta tija katika tafiti na shughuli mbalimbali za maendeleo; na
- (v) itaendelea kuimarisha majukwaa ya Sayansi, Teknolojia na Ubunifu katika ngazi ya Halmashauri.

154. **Mheshimiwa Spika**, ili kuongeza maarifa ya wataanzania ya utatuzi wa changamoto na kuongeza tija katika maendeleo ya kiuchumi na kijamii, Serikali kupitia Taasisi za elimu ya juu na Taasisi ya Sayansi na Teknolojia itaendelea kutoa huduma za ushauri wa kitaalamu kwa jamii kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itatekeleza miradi mipya 21 ya huduma za ushauri wa kitaalamu itakayowezesha kutoa elimu na ushauri wa kitaalamu kwa wadau takribani 2,000,000 katika nyanja za elimu, kilimo, utafiti, TEHAMA, mazingira, uongozi, udongo, kokoto na lami, maji, usanifu na usimamizi wa miradi ya ujenzi na afya kwa kutumia mbinu mbalimbali kama vile vituo atamizi, mashamba darasa, semina, kozi fupi, runinga na redio ili kuongeza uzalishaji wenye tija;

(ii) itatoa huduma ya ushauri wa kitaalumu katika meneo matano (5) na kuanzisha mahusino na viwanda vitatu (3) ili kuimarisha uwezo wa rasilimaliwatu katika Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili; na

(iii) itaendelea kutoa elimu ya ushirika ili kuchochea ari ya maendeleo ya sekta ya ushirika na jamii kwa kushirikiana na wadau wengine, hususan Wizara ya Kilimo; Tume ya Maendeleo ya Ushirika; Shirika la Ukaguzi na Usimamizi wa Vyama vya Ushirika; Shirikisho la Vyama vya Ushirika Tanzania na Vyama vya Ushirika nchini na katika nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.

155. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuimarisha matumizi salama ya mionzi ya nyuklia nchini kupitia Tume ya Nguvu za Atomu ili kudhibiti matumizi ya mionzi kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itakagua vituo 900 vyenye vyanzo vya mionzi ili kuimarisha usalama wa wagonjwa, wafanyakazi na umma kwa ujumla;
- (ii) itapima viwango vya mionzi kwa wafanyakazi 2,110 wanaofanya kazi kwenye mazingira ya vyanzo vya mionzi kwa lengo la kuwakinga na madhara yatokanayo na vyanzo vya mionzi sehemu za kazi;

- (iii) itasimamia kituo maalumu cha kupima hewa katika anga kwa lengo la kuthibiti uchafuzi unaotokana na mionzi ili kuhakikisha hali ya usalama wa hewa katika anga;
- (iv) itaendelea kukusanya, kusafirisha na kuhifadhi mabaki ya vyanzo vya mionzi yasiyotumika kwa lengo la kuhakikisha kuwa mabaki hayo yanadhibitiwa ili kuepusha madhara ya kiafya na kimazingira na kuiweka nchi katika hali ya usalama wa mionzi kulingana na viwango vya kitaifa na kimataifa; na
- (v) itaendelea na ujenzi wa maabara za kanda za Tume ya Nguvu za Atomu katika Mkoa wa Mbeya na Mtwara kwa lengo la kusogeza huduma za udhibiti wa mionzi na teknolojia ya nyuklia kwa wananchi. Aidha, itaendelea na ujenzi wa maabara, ofisi na kituo cha mionzi katika kanda ya Dar es Salaam.

156. **Mheshimiwa Spika**, ili kuleta tija na ufanisi katika kukabiliana na tatizo la saratani nchini, Serikali itaendelea na utekelezaji wa mradi wa kituo cha utafiti cha tiba za saratani na itaendelea kufanya utafiti na uchunguzi kwa kutumia teknolojia ya nyuklia.

E. MPANGO WA TUME YA TAIFA YA UNESCO (FUNGU 18)

157. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Tume ya Taifa ya UNESCO itaendelea kuratibu, kusimamia na kuhamasisha utekelezaji wa mikataba na makubaliano ya kimataifa kwa kutekeleza yafuatayo:

- (i) itaendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa maeneo ya urithi wa dunia ili kuhakikisha kuwa maeneo yaliyopo katika orodha ya UNESCO pamoja na yale yanayotarajiwa kuingizwa yanaendelea kuhifadhiwa katika hali yake ya uasili na kuendelea kuzingatia vigezo vilivyowekwa na UNESCO;
- (ii) itaendelea kuwa mjumbe kwenye kamati za kimbakati za UNESCO ili kukuza ushirikiano wa kikanda na kimataifa na kulinda maslahi ya nchi katika duru za kimataifa;
- (iii) itaongeza idadi ya maeneo ya urithi wa Dunia yanayotambuliwa na UNESCO kwa lengo la kuitangaza Tanzania na vivutio vyake vya asili kimataifa ili kukuza utalii wa kiutamaduni kutokana na vivutio vya asili; na
- (iv) itatoa elimu kwa wadau na kuishauri Serikali kuridhia Mikataba ya UNESCO ambayo ina maslahi mapana kwa nchi.

SHUKRANI

158. **Mheshimiwa Spika**, ninaomba kutumia fursa hii kumshukuru Mheshimiwa QS. Omary Juma Kipanga (Mb), Naibu Waziri wa Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa ushirikiano anaonipatia katika kutekeleza majukumu yangu na kufikia malengo ya Wizara. Aidha, napenda kumshukuru Katibu Mkuu Profesa Carolyne Ignatius Nombo, Naibu Makatibu Wakuu, Profesa Daniel Elius Mushi na Dkt. Wilson Mahera Charles kwa kunipa ushirikiano. Vilevile, ninaomba kutoa shukrani zangu kwa Kamishna wa Elimu, Wakurugenzi, Wakuu wa Taasisi na watumishi wote kwa kusimamia utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa juhudi na ufanisi.

159. **Mheshimiwa Spika**, pia ninapenda kuwashukuru viongozi wa vyama vya wafanyakazi, walimu, wanafunzi, na wadau wote wa elimu kwa ushirikiano wao katika utekelezaji wa majukumu yangu. Aidha, napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwa wamiliki na mameneja wa shule, vyuo na taasisi binafsi ambao wamekuwa wakishirikiana na Serikali katika kutoa huduma ya elimu na mafunzo nchini.

160. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, ninawashukuru washirika wa maendeleo na wadau wote wa elimu ambao wamechangia kufanikisha utekelezaji wa mipango na miradi ya elimu, sayansi na teknolojia. Ninaomba kuwatambua baadhi yao kama ifuatavyo: Afrika Kusini, Brazil, Canada, China,

Cuba, Ethiopia, Finland, Hangaria, India, Israel, Italia, Japan, Kenya, Korea ya Kusini, Mauritius, Misri, Norway, Sweden, Ufaransa, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani, Urusi, Uturuki, Uswisi. Aidha, natambua pia mchango wa Jumuiya ya Afrika Mashariki na Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika.

161. **Mheshimiwa Spika**, napenda pia kushukuru Mashirika ya Kitaifa na Kimataifa yaliyochangia kufanikisha miradi na programu za Elimu, Sayansi na Teknolojia ambayo ni pamoja na: *Aga Khan Education Services*, Baraza Kuu la Waislam Tanzania (BAKWATA), Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika, *British Council, Campaign for Female Education (CAMFED)*, *Christian Social Services Commission (CSSC)*, *Comprehensive Nuclear-Test - Ban Treaty Organisation (CTBTO)*, *Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD)*, *Foreign, Commonwealth and Development Office (FCDO)*, *Global Partnership for Education (GPE)*, *Human Development Innovation Fund (HDIF)*, *Inter University Council for East Africa (IUCEA)*, *International Atomic Energy Agency (IAEA)*, *Japan International Cooperation Agency (JICA)*, *Jumuiya ya Madola, Karibu Tanzania Organization (KTO)*, *Korea International Cooperation Agency (KOICA)*, *Plan International*, *Swedish International Development Agency (SIDA)*, *Tanzania Education Network/Mtandao wa Elimu Tanzania (TEN/MET)*, *Umoja wa Nchi za Ulaya*, *United Nations Development Programme (UNDP)*, *United Nations*

Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) na United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF).

F. MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2025/26

162. ***Mheshimiwa Spika***, ili kuwezesha utekelezaji wa malengo yaliyoanishwa kwa mwaka wa fedha 2025/26, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (Fungu 46) inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Shilingi 2,436,428,405,000.00** kwa mchanganuo ufuatao:

- (i) **Shilingi 688,614,234,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida ya Wizara ambapo **Shilingi 635,249,992,000.00** ni kwa ajili ya Mishahara na **Shilingi 53,364,242,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo; na
- (ii) **Shilingi 1,747,814,171,000.00** zinaombwa kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo ambapo **Shilingi 1,186,987,965,000.00** ni fedha za ndani na **Shilingi 560,826,206,000.00** fedha kutoka kwa Washirika wa Maendeleo.

163. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kupitia Tume ya Taifa ya UNESCO (Fungu 18) inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Shilingi 3,240,288,000.00** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida ambapo Mishahara ni **Shilingi 1,538,096,000.00** na Matumizi Mengineyo ni **Shilingi 1,702,192,000.00**

164. **Mheshimiwa Spika**, kwa heshima kubwa naomba sasa Bunge lako tukufu likubali kupokea, kujadili na kupitisha Makadirio ya Bajeti ya Wizara (Fungu 46 na Fungu 18) yenye jumla ya **Shilingi 2,439,668,693,000.00**

165. **Mheshimiwa Spika**, napenda kuhitimisha kwa kutoa shukrani zangu za dhati kwako wewe na Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza.

166. **Mheshimiwa Spika**, Hotuba hii inapatikana katika tovuti ya Wizara <https://www.moe.go.tz>

167. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja.

Elimu na Ujuzi Mpango Mzima

Mji wa Serikali, Mtumba - Mtaa wa Afya
S. L. P. 10, 40479 - Dodoma , Simu: +255 26 2160270
Barua Pepe: info@moe.go.tz, Tovuti: www.moe.go.tz